

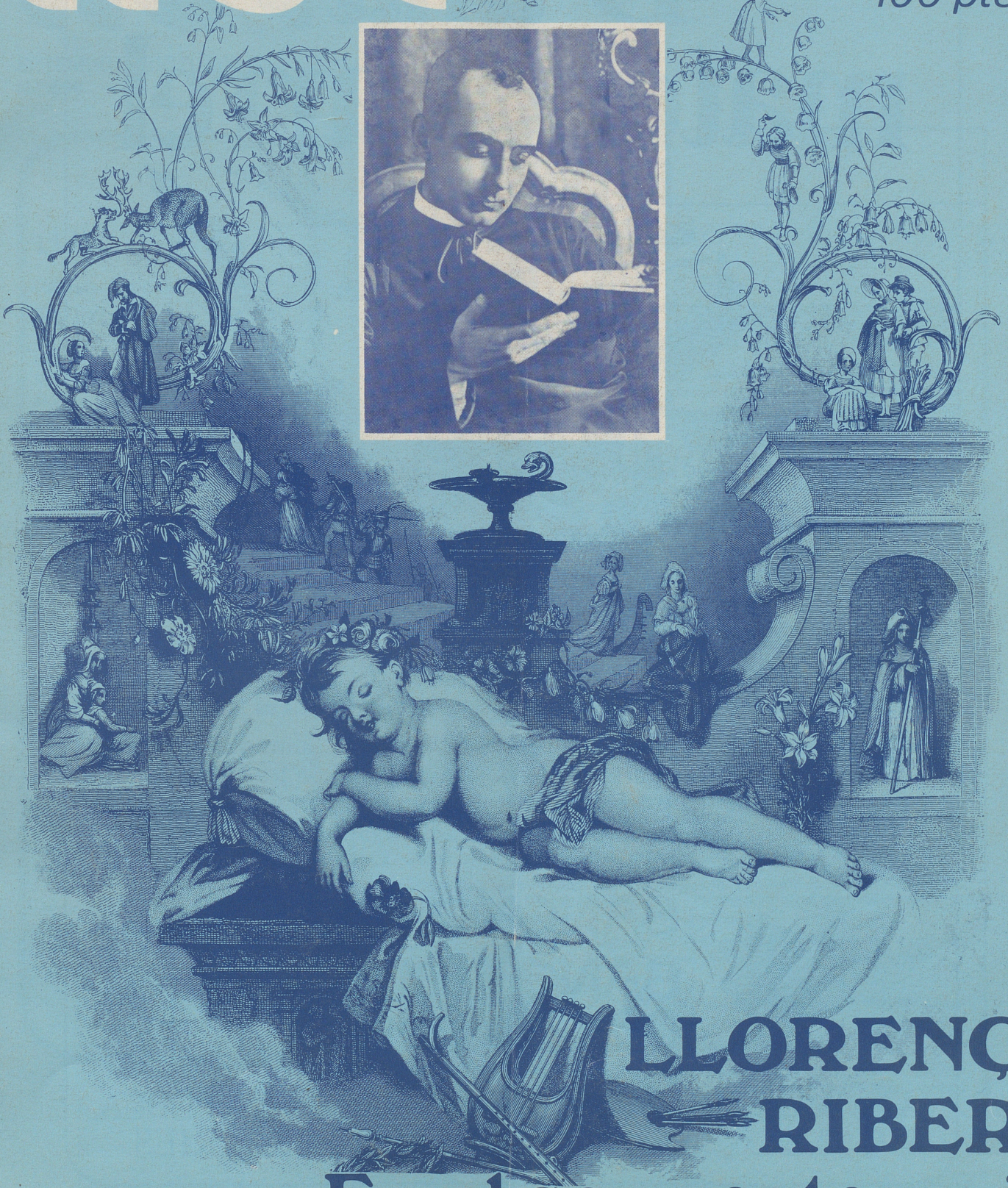
LLUC

setembre-octubre 81

n.º 699

100 pts.

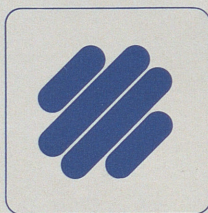
**LLORENÇ
RIBER**
En el seu centenari

D'una mateixa arrel

Units per la Història.

Avui ens hem reunit en la confiança, l'amistat i el treball.
Per això, la nostra mútua comprensió ha estat immediata, total
i definitiva a partir de la nostra presència a les Illes;
i és perquè som un mateix poble que viu i treballa amb
les mateixes arrels i conviccions.

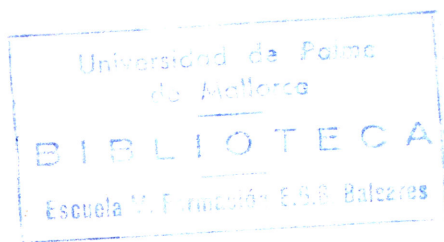

BANCA CATALANA
BANC INDUSTRIAL
DE CATALUNYA

A les Balears: PALMA · INCA · MANACOR · SA POBLA
CAMPOS · MAÓ · CIUTADELLA · FERRERIES

LLUC

SETEMBRE - OCTUBRE 81
N.º 699

LLUC

Revista bimestral

Any LXI

Direcció:

*PP. Missioners dels Sagrats Cors
Monestir de la Real
Ciutat de Mallorca*

Informació i correspondència:

*Apartat de Correus n.º 619
Telèfon: 22 32 99
Palma*

Director:

Bartomeu Suau Tugores

Conseller-Delegat:

Manuel Soler i Palà

Caps de Redacció:

Josep M. Llompart i

Pere Llabrés i Martorell

Subscripció: 480 ptes. anuals

Estranger: 525 ptes. anuals

Preu de l'exemplar: 100 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Imprimeix:

taller gràfic ramon

Balmes, 39 - Tel. 25 44 32

Palma

Dipòsit legal: P.M. 276-1958
I.S.S.N.: 0211-092X

sumari

Pàg.

- 2 **EDITORIAL: DESENCÍS I CONFUSIÓ.** A cap observador de la «res política» li pot escapar en aquests moments la constatació d'un fet que aquí es dona i arreu de l'Estat espanyol. Concretament, què serà de l'eufòria autònomista d'antany?
LLUC es complau a dedicar aquest número al gran home de lletres, Mn. Llorenç Ribet, en el primer centenari de la seva mort. Valuosos col·laboracions ens situen davant la figura i l'obra del qui, en una època florida de la seva existència, tant enaltí la nostra literatura catalana.
- 3 **Cronologia de Llorenç Ribet**, per Damià Ferrà-Ponç.
- 5 **Els orígens ideològics i culturals de Llorenç Ribet**, per Damià Pons i Pons. Cal llegir aquest article, ben documentat, per aclarir les fonts i les tendències del gran escriptor campaneter.
- 9 Joan Mas i Vives escriu **sobre la poesia de Llorenç Ribet**: un assaig ple d'intuïcions i fruit d'un estudi ben seriós.
- 12 Una de les facetes més rellevants en la vida de Ribet fou la seva afició cordial als clàssics des dels seus anys de Seminari. Maria del Carme Bosch estudia **Llorenç Ribet i els clàssics**.
- 15 **L'ESGLÉSIA NOSTRA.** Un gran investigador de l'Església mallorquina, de la Reinaxença, de les lletres catalanes, ens ha enviat una col·laboració digna de tot apreciació: **Llorenç Ribet, home d'Església**, per Josep Massot i Muntaner.
- 18 **Memòria de Llorenç Ribet**, evocació prou eloqüent del president de l'Obra Cultural Balear, Josep M.ª Llompart.
- 19 Miquel Gayà, deixeble —encara que d'enfora— des de la seva joventut del gran literat, ens descobreix bellament el **Llorenç Ribet: en la meva admiració i el meu record**.
- 21 Llorenç Moyà Gilabert de la Portella —de qui acabam de rebre la nova del traspàs— per ventura ens ha ofert una de les seves darreres memòries: **Mn. Llorenç Ribet en el meu record**.
- 22 Jaume Vidal: **Record personal i literari de Llorenç Ribet**.
- 24 **Sense cap altre riquesa que els meus ulls tranquils.** Gabriel Janer Manilla ens presenta la seva original i bella interpretació de la gran obra autobiogràfica de joventut: «La minyonia d'un infant orat».
- 26 Una professora de la Universitat de Budapest, Sylvia Kotlán, ha tingut l'amabilitat d'enviar-nos aquest article: **Prehistòria de la catalanística a Hongria: Albi Körösi**.
- 28 L'Obra Social de «la Caixa» us presenta les **Activitats** per enguany dels clubs «Esplai» per a la tercera edat.
- 30 Miquel Fullana: **Recordant Joan Ballester, patriota català**.
- 31 **La història i la seva interpretació: Mallorca**, per Bartomeu Carrió. Una reflexió i una recensió que cal llegir per enfrontar-se amb idees clares i sense prejudicis a la nostra història.
- 32 **V Setmana de renovació educativa.**
CORREU: Aclariment sobre Sant Joan Pelós a Pollença, per M. Vives.

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

5104064838

- 1913 Fixa la residència a Barcelona on treballarà com a traductor per al Foment de Pietat Catalana i per a la Fundació Bernat Metge, i col·laborarà a «La Veu de Catalunya».
- 1914 Traducció de **La humilitat educadora de les virtuts** del canonge Beaudenom.
- 1915 Traducció d'**Indústries espirituals** de G. Frassinetti i de **Pràctica breu per a la perfecció segons la doctrina de Santa Teresa** de sant Alfons M. de Ligori.
- 1916 Publica **Vida i actes del Reverend Mestre i Benaurat Màrtir Ramon Llull**.
Traducció de **Novena al Sagrat Cor de Jesús** de sant Alfons M. de Ligori i de **La Passió de Nostre Senyor Jesucrist segons els quatre Evangelis** de Leonardo de Porto-Mauricio.
- 1917 Publica el llibre de poemes **Les Coronas**.
Traducció de **Les glòries de Maria** (1917-1919) de sant Alfons M. de Ligori, **L'Eneida** i **Les Geòrgiques** de Virgili.
Pronuncia el discurs València i Mallorca com a mantenidor dels Jocs Florals de València.
- 1918 Traducció de **Les Bucòliques** de Virgili.
- 1919 Inicia la publicació d'**Els sants de Catalunya** (1919-1922).
- 1920 Publica les llegendes poètiques **Els camins del Paradís Perdut**.
- 1921 Traducció de la **Conjuració de Catilina** de Sal·lusti.
- 1922 Traducció de **Pràctica progressiva de la confessió i de la direcció segons el mètode de Sant Ignasi i dins l'esperit de Sant Francesc de Sales** del canonge Beaudenom, d'**Explicacions de l'Evangelí al poble** de G. Frassinetti, de **Via Crucis** de Leonardo de Porto-Mauricio.
- 1923 Traducció dels **Discursos** de Ciceró.
- 1924 Publica l'aplec **Poesies**, amb pròleg de Tomàs Garcés.
- 1925 Inicia la col·laboració en el diari «El Sol» de Madrid.
- 1926 Traducció —en col·laboració amb Miquel Ferrà— de les **Obres menors** de Tàcit.
- 1927 És elegit membre de la Real Academia Española, per 14 vots enfront d'Antoni M. Alcover que obtingué 9 vots.
Traducció de les **Sàtires i Epístoles** d'Horaci.
- 1928 Publica l'aplec d'articles i parlaments **Per l'altar i per la llar**.
Campanet el proclama Fill Il·lustre i li dedica un carrer i un acte d'homenatge organitzat per Francesc de S. Aguiló i En Guillem Colom llegeix l'assaig **Llorenç Ribet i Campins (Notes per una biografia)**.
- 1930 Discurs d'ingrés (9 de febrer) a la Real Academia Española dedicat a **La múltiple influència de Mariano Aguiló en el renacimiento catalán**, contestat per Gabriel Maura Gamazo.
- 1931 L'Associació per la Cultura de Mallorca li edita **Poesies (A sol ixent. Les Coronas. Al sol alt)**.
- 1935 Publica el llibre de records d'infantesa **La minyonia d'un infant orat**.
A petició de Ramiro de Maeztu inicia la seva col·laboració a «Acción Española».
- 1936 Discurs en els Jocs Florals de Mallorca.
El sorprèn a Mallorca l'inici de la Guerra Civil.
Destrucció o dispersió de la seva biblioteca i epistolari a Barcelona.
Fixa la residència a Campanet on viurà durant tota la guerra.
- 1939 Publica la biografia **Aurelio Prudencio**.
Fixa la residència a Madrid en el Col·legi Major «Jiménez de Cisneros».
Resposta al discurs d'ingrés de José. M. Pemán a la Real Academia Española.
- 1941 Publica la biografia **Marco Valerio Marcial**.
Traducció de les **Obras Completas** d'Horaci i Virgili.
- 1943 Traducció de **Tragedias completas** de Sèneca.
- 1944 Publica la biografia **Sibília de Fortià**.
Traducció al castellà del **Blanquerna** de Ramon Llull.

- 1945 Traducció dels **Soliloquis. Meditacions** de Sant Agustí.
A Mallorca participa en la represa cultural autòctona: vetlades literàries de Can Massot, Can Colom, els homenatges a Costa i Llobera a Formentor...
Conferència sobre **Tres caballeros poetas, cantores del amor conyugal** a la Ciutat de Mallorca (11 d'octubre).
- 1947 Traducció d'**Obras Completas** de Joan-Lluís Vives i —en català— dels **Discursos** de Ciceró (1947-1951).
Publica l'assaig **Formentor y su poeta** en el BSAL.
- 1948 L'Editorial Selecta de Barcelona publica les seves **Poesies Completes**, amb pròleg de Joan Alcover.
- 1949 L'Editorial Selecta inicia la publicació de les seves **Obras Completas** (1949-1962), amb pròlegs de Llorenç Ribet i de Miquel Batllori.
Traducció d'**Obras Completas** de Sèneca.
- 1951 Publica **El poeta mallorquí Juan Alcover** en el BSAL.
- 1952 Traducció de les **Confesiones** de Sant Agustí.
- 1953 Traducció de **La Ciudad de Dios** (1953-1958) de Sant Agustí.
- 1955 Li és concedida la Gran Cruz de Alfonso el Sabio, dotada amb pensió anual de 12.000 pts., que li és imposada a Campanet pel ministre d'Educació Joaquín Ruiz Jiménez.
- 1956 Traducció d'**Obras escogidas** d'Erasme.
Per raons de salut fixa la residència definitiva a Campanet.
- 1958 Mor a la seva casa del carrer Major de Campanet el dia 11 d'octubre.
La biografia sobre **El humanista Pedro Màrtir de Angleria**, en la qual treballava en el moment de morir, apareixerà el 1964.

DAMIÀ FERRÀ PONÇ

llegiu

mallorca
socialistala revista
de l'esquerra
mallorquina

PSM

Partit Socialista de Mallorca
carrer Temple, 7 Ciutat

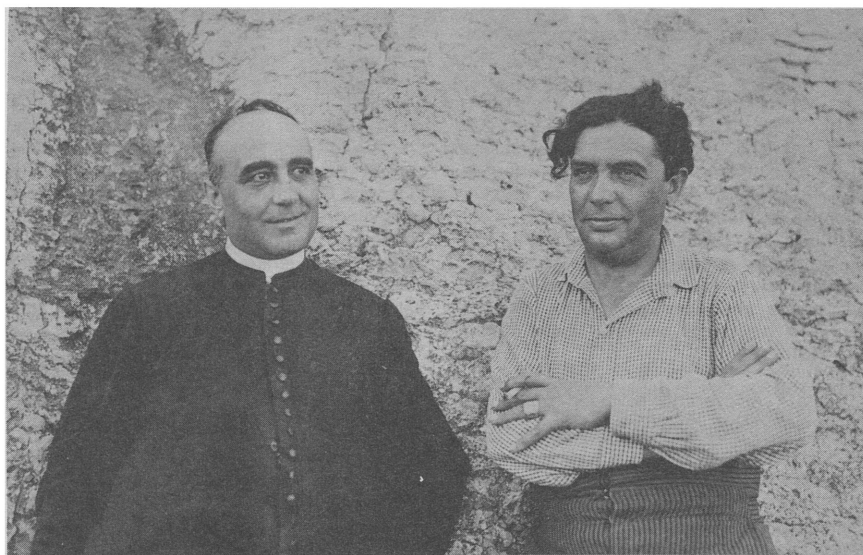
Damià Pons i Pons

Els orígens ideològics i culturals de Llorenç Riber

LA RENOVACIÓ ECLESIASTICA DEL BISBE CAMPINS

La formació intel·lectual i l'aprenentatge com a escriptor de Llorenç Riber se produïren dins un medi cultural que, d'alguna manera, podríem considerar normalitzat (1). En el Seminari Conciliar de Sant Pere, on a partir del 1895 estudià el jove Riber, s'hi impartien des de l'any 1898 les assignatures de Llengua, Literatura i Història de Mallorca, a través de les quals els alumnes entraven en contacte amb la realitat cultural pròpia del seu país. El professor d'aquestes matèries era Antoni Maria Alcover, un home abrandat incapaç de reprimir ni un sol moment l'exteriorització proselitista de les seves idees. I aleshores, abandonada ja l'obsessió de combatre aferrissament el liberalisme, el canonge manacorí era un catalanista convençut i un estudiós i activista incansable de la llengua catalana. Cal suposar que aquells deixebles adolescents reberen l'impacte de les seves creencés i participaren del seu entusiasme en les empreses que anava impulsant: l'obra del Diccionari (1900), la publicació del «Boletí del Diccionari de la Llengua Catalana» (1901), els preparatius del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906). A més, el Seminari estimulava les aficions literàries dels seus seminaristes mitjançant la convocatòria anual del Certamen Científico-Literari. Sens dubte, Riber va respondre afirmativament a tots aquests estímuls i, ben ràpidament, s'anà forjant una identitat intel·lectual definida i sòlida: d'una banda, aprengué la llengua catalana i el seu maneig literari; de l'altra, adquirí un coneixement profund de la llengua i la literatura llatines, la qual cosa li permeté emprar uns determinants motlles retòrics i omplir de referències erudites la seva poesia, a més de poder convertir-se anys més tard en un professional de la cultura exercint com a traductor; finalment, assumí el catalanisme, que fou —si més no fins els anys vint, i amb una intensitat molt entusiasta durant la primera dècada d'aquest segle— un dels dos components essencials de la seva ideologia. L'altre evidentment n'era el catolicisme. En síntesi: Riber acabà els estudis al Seminari coneixent l'ofici de poeta i la cultura llatina, i, a més, essent un ferm partidari del catalanisme, no tan sols al nivell lingüístic i cultural sinó també polític.

La personalitat de Riber pogué tenir les característiques acabades d'assenyalar perquè l'església mallorquina de fi de segle havia iniciat un procés important de revitalització interna i d'adequació a les realitats, tanmateix irreversibles, dels nous temps i del pro-

Els anys vint.

pi país. Amb l'elecció de Pere-Joan Campins com a bisbe de la diòcesi, l'església illenca abandonà les paralitzadores posicions ultramuntanes —manifestades encara de manera ben virulenta en el «Semanario Católico, Doctrinal, Científico y Literario» (1888-1890)— i intentà reforçar la seva presència dins la societat, especialment en el camp de cultura. Perquè això fos possible, el nou bisbe volgué millorar la preparació intel·lectual dels seus sacerdots, i fou amb aquest fi que reformà el pla d'estudis del Seminari, i, al mateix temps, incorporà a l'equip de direcció de l'església mallorquina els dos clergues culturalment més prestigiosos d'aleshores: Miquel Costa i Llobera i Antoni Maria Alcover. Cal reconèixer que el bisbe Campins aconseguí uns resultats ben positius: és inqüestionable que durant el primer terç d'aquest segle la clerecia tingué un paper de primer ordre en el desenvolupament de la cultura catalana de Mallorca. A més, el protagonisme dels eclesiàstics es veié afavorit per la ràpida desfeta com a grup dels modernistes, els quals, entre el 1904 i el 1906 —una vegada comprovat el fracàs del seu projecte— traslladaren la seva residència a Barcelona (M. S. Oliver i J. Torrendell) o cap allà canalitzaren el seu quefer intel·lectual (G. Alomar). La intervenció de la clerecia en les diverses manifestacions culturals fou estimulada per la mateixa jerarquia eclesiàstica. En

seria una prova la incitació d'A. M.ª Alcover a Costa perquè acceptàs la presidència dels Jocs Florals de Palma de l'any 1904:

«Si te fan president, ho has d'acceptar ben aviat... Anar al teatre per imposarse allà a n'el public i contribuir que la sotana siga aplaudida y honrada, no es res lleig, sinó ben hermós. El Bisbe ja hi ha oferit un premi. ¿Quina contradicció no seria qu'ara un capellà no cregués poder esser President d'un Certamen per el qual el seu Bisbe ofereix un premi?» (2).

El poeta pollencí hi acabà consentint «per bé i prestigi del sacerdocí i amor a la literatura» (3). En aquells anys, Costa i Alcover donaren conferències i participaren en actes públics a Catalunya amb molta freqüència. Sempre obtingueren una bona acollida, de vegades fins i tot clamorosa, convertint-se, respectivament, en abanderats d'un nou model de poesia (Bofill i Mates proclamà En Costa «Mestre dels nostres pobles») (4) i de l'estudi científic de la llengua catalana.

LA REACCIÓ ANTIMODERNISTA

Ara bé, la voluntat de la institució eclesiàstica de projectar-se damunt la societat no responia únicament a un afany propagandístic de prestigi; hi havia també, i això sobre-

tot, la intenció d'ajudar a introduir un canvi de sentit en la direcció del moviment cultural autòcton, tant a nivell ideològic com estètic. En concret, Costa i Alcover assumiren les pautes marcades programàticament per Josep Torras i Bages, el qual amb **La tradició catalana** (1892) articulà una proposta de regionalisme catòlic, tradicionalista i conservador i en els seus assaigs estètics —**La única eficàcia (Contra la pseudomística literària)** (1904) i **La llei de l'art** (1906)— atacà el nihilisme i l'amoralitat de les escoles literàries estrangeres (apuntava al simbolisme i al decadentisme), propugnant en contra d'elles el retorn a la tradició cultural pròpia, basada en el classicisme i l'esperit cristià, i l'entronització de l'equilibri i l'harmonia, tant formal com de contingut, com a valors fonamentals de l'art. Costa i Llobera traslladà amb les seves **Horacianes** (1906) els plantejaments estètics i teòrics de Torras i Bages al camp de la creació literària. El missatge que la seva oda **Al jovent** transmet a les noves generacions s'ajusta fidelment als enunciats del bisbe de Vic: les incita a rebutjar l'art exòtic i caduc (sinònim de modernisme decadentista) i a ésser fidels a la identitat («Siau qui sou») i tradició pròpies; a més, defensa un art sa i noble, clar i serè —cadascun d'aquests conceptes amaga una significació doble: moral i formal—, disciplinat per unes regles retòriques estrictes.

Costa i Alcover no asumiren únicament l'antimodernisme de Torras i Bages, també

foren uns seguidors incondicionals del seu ideari polític nacionalista i conservador que, en oposició al plantejament laic i avançat d'Almirall, proposava la potenciació d'aquells elements, la llengua i la religió cristiana segons el seu parer, que millor encarnaven la personalitat tradicional de les terres catalanes, la identitat de les quals només quedava garantida si perduraven en plenitud aquests valors. Seguint l'exemple intervencionista de Torras i Bages (havia participat en la redacció de les Bases de Manresa el 1892 i presidí la secció de propaganda religiosa de la Unió Catalanista), els dos clergues mallorquins, sobretot Alcover, treballaren des de la posició privilegiada dels seus càrrecs per a acostar la clerecia autòctona a la causa catalanista, fins al punt d'aconseguir que un nombre important dels seus membres participassin, durant els primers anys del segle, en la tasca de desvetllament lingüístic i patriòtic de Mallorca. El fet que un centenar de preveres mallorquins fossin congressistes efectius en el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana indica que l'acció de Mossèn Alcover va obtenir una considerable incidència. Aquest, malgrat l'alt càrrec que ocupava dins la jerarquia eclesiàstica illenca, no se n'amagà gens ni mica de les seves idees; al contrari, les divulgà reiteradament amb afans proselitistes i, a més, mostrà sense eufemismes la seva adhesió a Prat de la Riba i al seu partit, així com al moviment de la Solidaritat Catalana. Fins i tot, intervingué directament en l'acció política electoral: la

conferència **Conducta política que s'imposa avuy an els catòlics** (1907) i el suport donat a la candidatura regionalista L'Espurna presentada a les eleccions municipals de Palma de l'any 1909.

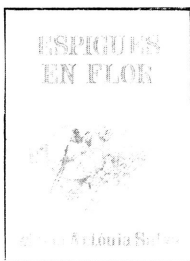
Amb l'accés d'Antoni Maria Alcover a la direcció del moviment regionalista mallorquí, aquest sofrí un replantejament profund respecte a la concepció mantinguda abans pel grup modernista. Els modernistes tingueren la lucidesa de veure que l'èxit del regionalisme anava lligat a un canvi social i econòmic. Per això, proposaren alternatives de dinamització econòmica (establir un concert econòmic amb l'estat central i organitzar una indústria turística) i incitaren la burgesia comercial a convertir-se en classe dirigent, enfront de l'aristocràcia caciquil dominant. A més, el seu regionalisme era laic, de base positivista i anava dirigit, sobretot, als sectors urbans més dinàmics. Contràriament, el canonge Alcover s'oblidava de les realitats econòmiques i pensava en uns altres grups socials com a protagonistes del moviment regionalista: «Jo a Mallorca faig propaganda a favor de la causa regionalista i de "La Veu", i la faig sobretot entre capellans i gent piadosa, que són la base principal per consolidar la cosa regionalista» (5). No hi ha dubte que Alcover atorgava a la clerecia el paper de grup d'avançada en la lluita ideològica a favor del regionalisme; així mateix, pensava que la seva base sociològica la formarien aquells sectors de la societat que s'havien

editorial TMOLL

PRESENTA LES SEVES NOVETATS:

Biblioteca Raixa, nº 124. **Joan Barceló**. MIRACLES I ESPECTRES
Biblioteca Les Illes d'Or, nº 131. **Pere Capellà**. SA MADONA DU ES MANEIG
Col·lecció Balenguera, 27. **Bartomeu Fiol**. CALALOSCANS
Llibrets de lectura progressiva «DE MICA EN MICA»
Col·lecció completa de 20 títols, originals de **Ramon Bassa**.
Dibuixos d'**Aina Bonner**.

REEDICIONS

Obres de **Mª Antònia Salvà**. Sis volums.
Pere Capellà. L'AMO DE SON MAGRANER (Illes d'Or nº 47).
Rafel Ginard Bauçà. EL CANÇONER POPULAR DE MALLORCA (Illes d'Or nº 76).
Francesc de B. Moll. EXERCICIS DE GRAMÀTICA CATALANA (Illes d'Or nº 95).
ELS POETES ROMÀNTICS DE MALLORCA. Introducció i pròleg de **Manuel Sanchis Guarnier**. (Illes d'Or nº 40-41).

mantingut més fidels als costums i formes de vida tradicionals, de les quals la religiositat cristiana n'era la més essencial. A partir del 1910, i cal interpretar-ho com un efecte de la Setmana Tràgica, mossèn Alcover situà en un pla secundari el tractament de la qüestió regionalista i, novament, des de les pàgines del setmanari manacorí «La Aurora», retornà al combat periodístic contra les idees anticlericals i les desviacions de l'ortodòxia catòlica.

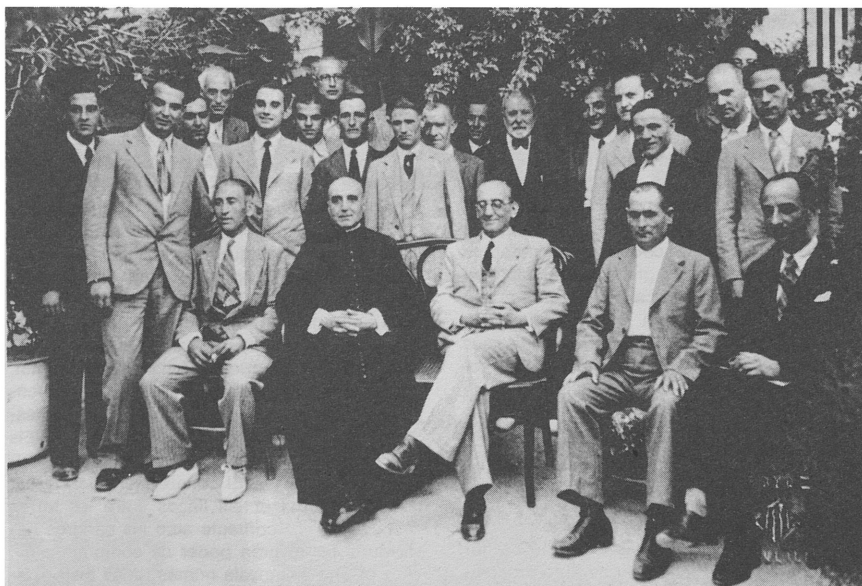
UN CLASSICISME CRISTIÀ

Doncs bé, el Llorenç Riber que s'incorpora a principis de segle a les lletres catalanes és un resultat d'aquesta sèrie de situacions acabades de descriure. D'una banda, ha rebut una formació cultural i lingüística que s'acosta a la que seria pròpia d'una cultura nacional normalitzada; després, una vegada ordenat sacerdot, s'integra dins una institució que està interessada en reforçar la seva presència dins la societat i, amb tal fi, estimula els seus membres a mantenir una actuació a nivell públic; finalment, el jove Riber forja la seva personalitat intel·lectual dins un context en què predomina una determinada ideologia: antimodernista i classicitzant, regionalista i tradicional, al mateix temps que d'un catolicisme a l'ofensiva.

L'activitat de Riber en el camp literari, i molt més secundàriament en la política, fou mol més intensa, i també val a dir que exitosa, durant la primera dècada del segle. El 1903 i el 1904 guanyà primers premis als Jocs Florals de Palma amb un poema dedicat a la beata Catalina Thomàs i amb la sèrie de sonets **Els profetes** (enfront de la indiferència dels modernistes pels temes religiosos, Riber tractarà en abundància els materials hagiogràfics i sagrats en els seus poemes). Participà en la creació de la revista «Mitjorn», juntament amb Miquel Ferrà, de la qual fou un col·laborador assidu. Presentà una comunicació al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana. El seu prestigi com a poeta se consolidà amb els successius èxits obtinguts als Jocs Florals de Barcelona, en què fou proclamat Mestre en Gai Saber el 1910. L'any anterior havia publicat **Lliris del camp**, un llibre de prosa poètica. El mateix 1909 pronuncià la conferència **Mallorquinisme** dins un cicle que se'n celebrà sobre el tema del regionalisme i intervingué en la creació de la societat regionalista L'Espurna. Aquestes serien les dades més significatives de l'activitat del jove Riber. Vegem-ne algunes amb un major detall.

UN PROGRAMA NOUCENTISTA

La projecció de Riber cap a Catalunya se produí a partir del 1904 a través del butlletí «Montserrat» i la revista «Catalunya»: ambdues publicacions estaven influïdes per Torras i Bages i eren la plataforma literària de la «colla de joves, la majoria universitaris, membres de la Lliga» (6) que més endavant constituïren el grup noucentista. Fou Josep Carner, a través de Costa i Joan Alsina i Melis, qui introduí Riber, i també Miquel Ferrà i Maria Antònia Salvà, a aquestes publicacions. Això significa que els components de l'anomenada primera generació de l'Escola Mallorquina tenen uns orígens que coincideixen

Setembre de 1935, a Campanet.

plenament amb els dels autors capdavanters del Noucentisme, sobretot Carner i Bofill i Mates. Tant els uns com els altres, acceptaven el guiatge ideològic de Torras i Bages (catalanisme i cristianisme) i convertiren Costa i Llobera en el seu model estètic-formal.

La revista «Mitjorn» (1906-7) representà la consolidació definitiva a Mallorca d'aquesta orientació cultural i estètica. Per a començar, el títol era ja una rotunda definició programàtica: enfront de l'atracció modernista pel Nord (amb totes les connotacions que el terme tenia a la fi de segle), indicaven la seva predilecció pel sud, per l'Europa meridional, per la mediterrània clàssica. Abans d'optar definitivament pel nom de «Mitjorn», havien escollit com a títol la paraula «Auba» (7): això ens demostra ben clarament la seva voluntat de ser protagonistes, i a més d'aparèixer-hi, del començament d'una nova etapa cultural.

«Mitjorn» fou fundada i dirigida per M. Ferrà i Ll. Riber i, a més d'ells dos, en foren col·laboradors regulars M. A. Salvà, J. M.ª Tous i Maroto, J. Carner, J. Bofill i Mates, A. M.ª Alcover... El primer número publicava com a obertura el poema **Al jove** de Costa: l'elecció d'aquest poema per a inaugurar la revista vol dir que els joves de «Mitjorn» n'assumien el seu contingut explícitament antimodernista i classicitzant. En un article titulat **Alabat sia Déu**, la redacció feia una rotunda declaració de principis:

«El nostre cor es plè d'amor a la tradició i de fe en l'avenir. Som defensors de la llengua y de les costums honorades de nostra terra, y, sobre tot, som cristians que creim ferma y sencerament en nostra Fè com a únic ideal de vida qui ha d'il·luminar la resurrecció de la Patria. El nostre programa no es un programa clòs y exclusivament literari. Religió, filosofia, art, tot tindrà bona acollida si's presenta, que no poca falta dins aquests camps la difusió d'idees».

Aquest programa —que s'oblida de les qüestions literàries estrictament formals— té el seu origen en el pensament de Torras i Bages i coincideix, quasi textualment, amb el de la revista «Catalunya». Pens que el predomini de les afirmacions ideològiques ens demostra —i així ja ho han afirmat diversos historiadors literaris en els darrers temps— que el canvi de rumb imposat pels noucentistes fou, per damunt tot, de caràcter ideològic. A «Mitjorn» hi apareixen tota una sèrie de manifestacions d'aquesta reacció antimodernista i de l'esperit tradicional i cristià. En concret, en una nota de presentació del poeta Jasmin, apareguda sense signar però escrita amb tota seguretat per Miquel Ferrà, s'hi troben les paraules següents, definitòries de la «poètica» que s'institucionalitzarà dins les lletres illenques amb l'anomenada Escola Mallorquina:

(1) Per al coneixement de Ll. Riber són de consulta imprescindible l'article **Cultura i política a Mallorca** (III) («Randà», 4) de D. Ferrà-Ponç i el llibre **Església i societat a la Mallorca del segle XX** (Barcelona, 1977) de J. Massot i Muntaner.

(2) Bartolomé TORRES GOST, **Miguel Costa i Llobera, 1854-1922. Itinerario espiritual de un poeta** (Barcelona, 1971). Vegeu la nota 17 de la pàg. 272.

(3) M. COSTA I LLOBERA, **Obres completes** (Barcelona, 1947), p. 1.091. Carta a Antoni Rubió i Lluch.

(4) J. BOFILL I MATES, **En Costa i Llobera (Idees per a un discurs)**, «Mitjorn», 4, abril 1906.

(5) Vegeu Massot i Muntaner, *ibid.*, p. 37.

(6) Vegeu Jordi Castellanos, **Josep Pijoan i els orígens del Noucentisme**, «Els Marges», 14, p. 45.

(7) Carta de Miquel Ferrà a Ll. Riber (3 gener 1906) conservada a la Biblioteca B. March de Palma.

«Avuy qu'en la poesia, qui condensa l'esperit de l'època, nos arriba de part d'allà els Pirineus un sinistre concert de gemecs de malestar y de dupte, de crits de remordiment y desesperació, de dolor y de blasfèmia, i com es grat el cant d'aquests poetes del mitjà de Fransa, plens d'un aire sà de pagesia, de robustesa de còs y d'esperit, de sentiment noble y d'honoradesa parroquial! Ells, lluny de la corrupció cosmopolita qui podreix en les grans ciutats els cors y les intel·ligències, canten de cara al sol, amb aquella alegria franca que donen el treball y la bona consciència. Els seus goigs son cristians, les seues penes resignades, y les seues cançons plenes de Fè y d'Esperansa» (8).

Serà el mateix Ferrà, i aquesta vegada amb la seva pròpia signatura, qui presentarà les **Horacianes** com un llibre que contraresta «la invasió d'escoles modernes perilloses per la morbositat y desorientació de llur esperit y pel poder sugestiu de llurs procediments» (9).

«Mitjorn» publicà també tot un conjunt de textos i d'informacions que indiquen ben nítidament la posició ideològica i les simpaties dels seus redactors: notícies freqüents de la Solidaritat i del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, un comentari extens de **La nacionalitat catalana** d'E. Prat de la Riba, ressenyes d'una pastoral i de la conferència **La llei de l'art** del bisbe Torras i Bages, la publicació del discurs **En Costa i Llobera** llegit per Jaume Bofill i Mates en un acte d'homenatge celebrat a l'Ateneu Barcelonès, un article de Ll. Riber sobre **Els fruits saborosos** de J. Carner... D'aquesta relació de dades se'n desprèn la nòmina dels models ideològics i estètics del grup de «Mitjorn» i, en definitiva, del noucentisme català en general. Igualment, caldria afegir-hi mossèn Alcover, del qual diuen: «l'estimam coralíssimament y li professam tota la veneració que mereix son eminent Patriotisme y lo benemèrit de la seva obra» (10). La importància de «Mitjorn» dins les lletres mallorquines es enorme ja que establí les pautes culturals que foren les dominants a Mallorca fins després de la guerra civil. I Ll. Riber —encara que fos Miquel Ferrà el veritable ideòleg de la revista— hi tingué un paper de primer protagonista.

EL MALLORQUINISME POLÍTIC

És un fet demostrat que Ll. Riber fou sensible a la qüestió política i que vegé amb entusiasme el creixement i la consolidació del

catalanisme entorn del moviment de la Solidaritat. Hi ha, però, dues mostres que ens ho confirmen plenament: la seva participació com a conferenciant en un cicle sobre el regionalisme i la seva presència entre els fundadors de la societat regionalista L'Espurna. La conferència titulada **Mallorquinisme** (11) ens pot servir per a esbrinar quina era la concepció que en tenia. Riber comença caricaturitzant el regionalisme particularista i folklòric. Enfront d'aquest, enalteix el sentiment patriòtic que accepta la unitat de raça, de sang i de llengua amb els catalans, amb els quals, afegeix, formam un sol poble «l·ligats per doble vincle de germanor i d'història». El recobriment d'aquesta consciència d'unitat, després d'uns segles d'ignorar-la, ha començat a ésser possible gràcies a l'obra dels escriptors jocfloralescos de la Renaixença («Els pobles edificats amb l'espasa, se reconstrueixen amb la lira»). El coneixement del passat comú fa renèixer els llaços entre les terres catalanes: «El contacte amb les cendres heròiques té un gran poder de contaminació». Ara bé, no assenyala només raons historicistes per a defensar l'acostament de Mallorca a Catalunya, també n'esmenta d'altres d'actuals i de conveniència pràctica. Així, Catalunya és presentada com a model a seguir en dos fets concrets: primer, per haver sabut rompre «tots els lligams caciquils» i haver enviat a les Corts espanyoles «una expressió clara i estrènua de la voluntat del poble»; en segon lloc, perquè ha estat capaç de crear «un art propi» i obtenir, d'aquesta manera, «la més ampla autonomia espiritual». Als recels dels mallorquins contra els catalans, Riber hi oposa les mostres d'admiració d'aquests envers l'illa. Així, parla de l'atracció de Russinyol i Mir pel paisatge illenc i que «El floridíssim jovent literari de tota Catalunya, especialment de Barcelona, té els ulls girats a Mallorca com a una terra de promissió o com a un país d'ensomni».

Un aspecte d'aquest discurs que mereix ésser destacat és el fet que Riber s'oblidi completament de l'aportació feta, uns pocs anys abans, pels modernistes illencs a la teorització i divulgació de la qüestió nacional mallorquina. Això ens confirma que ell en participava plenament de la ruptura amb els plantejaments modernistes anteriors. Val a dir, però, que el contingut de la seva conferència —políticament imprecís i amb un regust literari molt jocfloralesc— representava un retrocés en el camp de la política nacionalista pragmàtica respecte a les propostes formulades pels modernistes. Aquests havien articulat un projecte que se fonamentava en l'observació i l'anàlisi de la realitat social i econòmica mallorquina i, al mateix temps,

era del tot apropiat dins la conjuntura política espanyola posterior a la crisi de 1898. Contràriament, les referències de Riber als orígens ètnics comuns i a la història literària eren poca cosa més que un muntatge literari del tot inservible per a incidir amb eficàcia damunt la societat illenca.

Una conseqüència del cicle de conferències sobre el regionalisme fou la creació de L'Espurna (1909). Llorenç Riber, juntament amb Ferrà, Galmés i alguns altres, en fou membre fundador i, probablement, el redactor del seu manifest. Es tractava d'una entitat que pretenia arregar «tots els qui estimen la pàtria» perquè era arribada l'hora i passa d'hora de que, engrunes com som de la pàtria, nos afilarem uns al costat dels altres, uns sobre els altres per alçar amunt, ben amunt, la murada de reconstrucció». Hi abunden les referències literàries i una absoluta inconcreció política. A més, afirmen ben clarament que el seu nacionalisme s'ha originat, sobretot, «per haver-se posat en contacte amb la ciutat de Barcelona, o per haver begut els alens a la tradició». Novament, ens trobam amb una total desconsideració envers els fets de la realitat que acostumen ésser habitualment objecte d'anàlisi per a fonamentar qualsevol acció política. L'Espurna —després de fracassar en una temptativa electoral a l'ajuntament de Palma i de veure's sotragada pels esdeveniments de la Setmana Tràgica barcelonina— va deixar d'existir el mateix any 1909. Amb la seva desaparició s'inicià un reflux del mallorquinisme polític. Fou l'hora de l'emmudiment (Costa) o del retorn a la lluita periodística contra els adversaris de l'ortodòxia catòlica (mossèn Alcover). Uns pocs anys més tard, Riber traslladà la seva residència a Barcelona i s'integrà com a professional dins les institucions culturals noucentistes. D'aquesta manera, trobà una sortida personal satisfactòria a la situació d'estancament que aleshores patia la cultura catalana a Mallorca.

DAMIÀ PONS I PONS

(8) **Jasmin**, «Mitjorn», 3, març 1906.

(9) **Horacianes**, «Mitjorn», 6, juny 1906.

(10) «Mitjorn», 2, febrer, 1906.

(11) Fou publicada en el volum **Conferències sobre el regionalisme...** (Palma, 1909), ps. 99-115. Massot i Muntaner, *ibid.*, ps. 101-111, també la reproduceix en un apèndix.

(12) Vegeu **Damià Pons i Pons, L'Espurna: un projecte d'actuació política d'un sector de la intel·lectualitat mallorquina (1909)**, «Mayurqa», 18, ps. 93-99.

XARXA CULTURAL S. A.

Una colla de serveis culturals a ca vostra

Adheriu-vos-hi: c/. Ample, 35. Barcelona - 2

Sobre la poesia de Llorenç Riber

per Joan Mas i Vives

1. LA RETÒRICA

«Líric dels que podríem dir-ne admiratius, que en l'himne despleguen llur màxim valor, dut, per tant, a les síntesis sonores, a les el·lipsis profundes i al salt ben mesurat...» (1), així es referia Carles Riba el 1920 a la poesia de Llorenç Riber, i ho feia amb tot l'encert malgrat que el seu article presentava un llibre en prosa, **Els sants de Catalunya**. Efectivament, és evident que per damunt de qualsevol altra consideració, i contra qualsevol altra consideració, el vers de Riber està dominat per la retòrica, per la grandiloqüència, per l'ampullositat dels esquemes estilístics i del llenguatge. És cert que Riber s'atracà sovint a la mètrica popular i als seus recursos expressius i que fins i tot en féu recreacions prou fidels, com «Galilea, lloc ventós» o «Porqueret de la pellissa», d'**A sol ixent**, o alguns dels goigs que podem extreure de **Les coronas**, o també «Els rústics madrigals» d'**A sol alt**; però tot això no és massa definitori dins el conjunt de la seva producció. No és que aquest autor es mogui «Entre el lirisme i la retòrica», com diu Llorenç Villalonga (2), sinó que sempre, o gairebé sempre, el seu lirisme es desfà en retòrica. Quan Santa Agnès respon a «el fill de l'Imperant» —fixau-vos ja amb aquest vers— tot dient-li

**«Ves-te'n de mi, vas de pecat,
pàbul de mort, carn vermenosa,
vil nodriment de malvestat;
la teva amor m'és enutjosa»** (3)

utilitza un vers, l'octosíl·lab, i una estrofa, la quarteta, que pertanyen a la tradició popular; ara bé, el característic d'aquests quatre versos és que entre el primer i el darrer, que donen el fil narratiu, s'intercalen tres aposicions que, pels cultismes, pel lèxic abstracte i per la mateixa estructura del sintagma del tercer vers, ens allunyen del concepte de popular. En aquest sentit em sembla tan difícil que es tradicionalitzi una estrofa d'aquest tipus, com qualsevol poema escrit en decasil·labs o alexandrins.

A més, és precisament en el vers llarg, i sobretot en aquests dos metres que acabam de citar, el decasil·lab i l'alexandrí, que Riber escriu els poemes més representatius. El seu verb, per la seva mateixa naturalesa i per les deus on s'abeure, ha de menester un marc ampli, grandios, arquitectònic. Per això hom pot afirmar que la unitat lírica per excel·lència de Riber no és el vers, als límits del qual mai no sap o no vol subjectar la frase, ni tampoc el poema, que difícilment sap tancar d'hora, sinó l'estrofa: una unitat que no el constreny i que domina en el sentit que no pot sortir-se'n i que, a més, sempre pot tenir present. La importància de Riber s'ha de cercar a partir d'aquesta perspectiva, i potser també un poc la seva dissort literària. Perquè a Riber el precedí un altre poeta, Miquel Costa i Llobera, que també posseïa aquesta característica, fins i tot més accentuada, i que, a més, dominava a la perfecció els límits del poema. En contra, Joan Alcover és el poeta del vers, ben emmarcat dins el poema, i sinó recordau sols els alexandrins de «Desolació». D'altra banda, Costa va ésser qui va furnir els models estròfics fonamentals a Riber.

Riber i Josep M.ª Tous i Maroto.

Sense Costa davant Riber potser seria el gran adaptador al català dels esquemes clàssics. Amb Costa davant, el seu paper històric, i ens movem en el terreny de la història de les realitzacions estètiques, és el de continuar la tasca del mestre. Però tampoc aquestes elucubracions no tenen massa sentit perquè Riber sense Costa ben segur que no seria Riber, almenys el Riber que avui coneixem.

Sigui com sigui, els defectes i les virtuts de la seva poesia són una conseqüència d'aquesta voluntat retòrica, d'aquesta conscient tria estètica, no ho oblidem. És cert que, com diu Joan Alcover, el descobridor de Riber en el Certamen Literari del 1903, l'autor d'**A sol ixent**, «no té sempre amb si mateix la crueltat necessària per a sacrificar qualche fragment formós a l'harmonia o la proporció del conjunt, per contenir l'ímpetu del verb, imponent-se les pauses que convenen a la llei del ritme (4), però és que en Riber l'essencial és aquest «ímpetu del verb», aquesta magnificència i aquesta grandiositat que li són tan característiques.

(1) RIBA, Carles, «Els sants de Catalunya: Cicle visigòtic», per Mn. Llorenç Riber dins **Obres Completes. II. Assaigs crítics**, Barcelona, Edicions 62, 1967, p. 199.

(2) VILLALONGA, Ll., «Llorenç Riber: Entre el lirisme i la retòrica», «Lluc», 1973, p. 271.

(3) «La passió cruenta de Santa Agnès» poema de **Les coronas**. Edició usada: RIBER, Llorenç, **Poesies completes**, Barcelona, Biblioteca Selecta, 1948, p. 109.

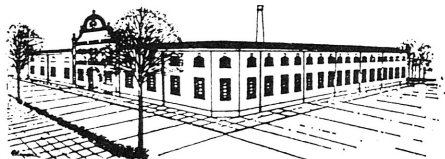
(4) ALCOVER, J., **Llorenç Riber**, pròleg a **A sol ixent**. Inclòs a les **Poesies completes** de Riber, citades en la nota anterior, p. 16.

2. CONSTANTS TEMÀTIQUES

Tot això, a més, troba una consonància perfecta en els motius que més atreuen el seu interès. Abans d'especificar-los cal tenir en compte que Riber més que un poeta és un intel·lectual en el més ple sentit de la paraula. Un home que fa professió de la cultura, que viu gairebé sempre del que escriu —sobretot del periodisme i de les traduccions, algunes vertaderament modèliques, com la de **Les Geòrgiques**, de Virgili—, i que entén la literatura com un servei, com una expressió de la ideologia que mantén dins la societat. Joan Pons i Marquès té raó quan afirma el 1920 que «Acaso no se había producido hasta ahora, en el campo de nuestras letras, un tipo tan concretamente definido de **litterato** como el poeta Mossén Lorenzo Riber» (5). Efectivament, fint i tot per la meua part no crec tant en el poeta com en l'home de lletres, en l'accepció més àmplia de l'expressió. Riber poeta, cert, però alhora, i sense trancaments, hagiògraf, periodista, traductor, humanista, etc. La poesia no omple els lleures de l'estudiós de l'erudit entregat a tasques més serioses. Potser sí que els omple la redacció de **La minyonia d'un infant orat**, pura recreació artística, nostàlgica i idealitzada, de la infància pròpia, però no les seves obres en vers. Llorenç Riber escriu la seva poesia en el període en què més engrescat està en la defensa d'una cultura unitària i en la tasca de dignificació d'aquesta cultura. **A sol ixent**, va sortir el 1912, quan ja havia participat en el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906) tot defensant la «Missió dels escriptors en quant al manteniment de la puresa i unitat del català» i quan ja havia estat proclamat mestre en Gai Saber el 1910; el llibret de **Les corones** va ésser publicat el 1917 quan ja feia quatre anys

que havia passat a viure a Barcelona i s'havia convertit en el que Ferrà-Ponç anomena «Un professional de la cultura catalana» (6); finalment, **A sol alt** és del 1931 quan encara mancaven alguns anys perquè es sentís atret per Maeztu i caigués en les vacil·lacions posteriors. I no va escriure res més de poesia en forma de llibre. Per això la seva lírica és una manifestació més d'aquesta figura d'intel·lectual i d'home de lletres radicalment compromès amb la cultura catalana.

Els temes de Riber, en conseqüència, tendran molt poc a veure amb la seva problemàtica existencial. Ben contràriament els mouran tres eixos fonamentals: cristianisme, humanisme i patriotisme —és a dir, catalanisme—. Els tres van units i s'interfereixen mútuament, però els tres són igualment fonamentals. Ell mateix els explicità en el darrer capítol de **La minyonia** quan ens conta com entrà a la ciutat dels llibres de la mà dels **Psaltiri**, de David, les **Tusculanes**, de Ciceró, i el **Tirant lo Blanc**, de Joanot Martorell i Martí Joan de Galba. El nord és, naturalment, el cristianisme, però es tracta de demostrar que els altres dos eixos són compatibles amb aquest cristianisme de base. En aquest sentit es pot parlar d'un procés de cristianització de qualsevol tema que entri en la lírica de Riber. Així, si per una banda de la mort de Pan, en neix Crist (7), o si Virgili ens és presentat com a «germà de Joan Evangelista» (8); per l'altra, la concepció de Jaume I i la figura de Maria de Montpeller és relacionada amb la concepció de Crist i amb la figura de Maria Santíssima, fent-se ressò en aquest cas de les **Cròniques** i de la fama de santa miraclera amb què va morir l'esposa de Pere I (9). Són exemples ben explícits de quines eren les intencions i els interessos de Riber en fer poesia: al capdavall un vehicle d'expressió ideològica a través del qual enaltia i exposava el seu programa cultural.

FÀBRICA D'ARTICLES DE PELL

guants

bosses

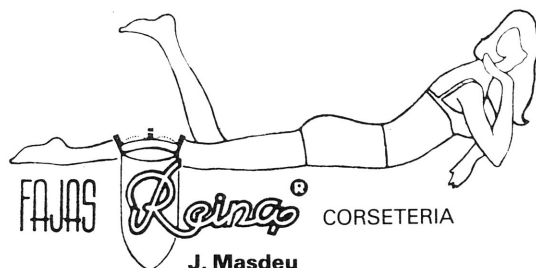
peces de vestit

i marroquineria en general

Gran Via de Colón

Telèfon 50 19 00

INCA

J. Masdeu

Josep Tous Ferrer, 1 - Tel. 216033 - Palma de mallorca

al servei

de la dona

jove i elegant

dona
corseteria

J. Masdeu

COLON, 62 - Tel. 216558
Palma de Mallorca

3. NOUCENTISME I ESCOLA MALLORQUINA

Aquest programa cultural, naturalment, no era exclusiu del poeta de Campanet, sinó que es corresponia si fa no fa amb el del noucentisme que al Principat havia engegat Eugeni d'Ors. No de bades va esser al mateix Josep Carner el que primer el va introduir a les publicacions barcelonines, i tampoc no és casual que aquesta tasca d'intel·lectual que hem intentat de destacar fins ara trobàs possibilitats de realització entorn d'institucions tan noucentistes com el Foment de la Pietat Catalana o la Fundació Bernat Metge. Efectivament, Ribet entenia la poesia com un fet de cultura i és en aquest sentit que es pot afirmar que la seva és «una literatura saturada de connotacions llibresques» (10), fins a la pedanteria i tot diríem un poc en contra de l'opinió de Llompart i referint-nos sols a la poesia. Hi ha un passatge de **La minyonia** que em sembla especialment significatiu al respecte. Quan ens presenta aquell company del pare que va quedar coix a la guerra, ens diu que «Caminava amb una cama de fusta, amb un ritme sec i desigual, com el d'un bou travat o (¿em permeteu una comparança una mica massa erudita?) com un distic llatí. L'hexàmetre el marcava el peu llegendari; el pentàmetre el feia sonar enèrgicament, a cama coixa» (11), i del passatge el que m'interessa destacar precisament és el parèntesi. L'autor demana excuses per fer una comparació d'aquest tipus. Si en comptes d'escriure **La minyonia** hagués estat escrivint un dels seus poemes possiblement no ho hagués fet, i de fet mai no ho fa en casos que podem considerar semblants. La poesia respon a una altra concepció, a una altra intencionalitat literària: ha de mostrar tant com sigui possible la saviesa de l'autor com a exponent d'una cultura, i la ductilitat de la llengua per fer-se amb uns models tan cultes. I això fins a l'exageració, a **La minyonia**, en canvi, més aviat es tracta de construir un mite personal, i l'erudició ha d'estar subordinada a aquest objectiu. En definitiva, els paràmetres que regeixen el vers de Ribet són els del noucentisme més eixelebrat, mentre que aquests paràmetres desapareixen en part, sols en part, a **La minyonia**.

En arribar en aquest punt cal parlar també del tractament del paisatge i de la contraposició que trobam en les obres de Ribet entre el món rural i el món urbà. Els noucentistes havien maldat d'una literatura rural, naturalista i feréstega, que les novel·les modernistes havien posat de moda. D'altra banda Alcover i Costa, i abans Pons i Gallarza, havien mostrat les possibilitats del paisatge com a tema líric. Ribet d'alguna manera recull les dues lliçons i les fa compatibles. El seu paisatge, com el d'Alcover i de Costa, no té res a veure amb el clarobscur d'una Víctor Català, per entendre'ns. Tampoc no té gaire a veure amb la realitat del camp mallorquí i és que els poetes construeixen a partir del paisatge la pròpia arcàdia. J. M. Llompart ja va mostrar com era de fals aquest mite de l'Edat d'Or i ho va fer precisament al·ludint a una carta del mateix Costa tot referint-se a un crim ocorregut a Pollença (12). Aquesta realitat, plena de superstició, d'incultura i de primitivisme serà reservada als narradors, Rosselló de Son Forteza i Galmés, per exemple, mentre que els poetes preferiren viure l'idil·li d'una naturalesa paradisiaca. Ribet no és cap excepció i ell, a més, va omplir aquesta naturalesa de referències humanístiques, de paral·lelismes virgilians. Expressament va fer referència a l'origen clàssic del mite:

**«Temps era temps (conta la vella faula)
que a la terra baixava un segle d'or;
l'home recent i nova la paraula,
la terra núbil i la branca en flor» (13).**

Malgrat que el paisatge de Ribet sovint és esquerp, perquè la seva barroca altisonància cerca escenaris que li siguin adients, com els torrents de Pareis o del Freu, o com la serralada de Lluç que tan bé coneixia, sempre, en aquest paisatge indòmit, hi posa una nota de civilització, una nota de cultura. Aleshores intervenen, com sempre, el seu humanisme i el seu cristianisme. El paisatge com a obra de Déu, com a demostració de la seva grandesa, i el

paisatge de Mallorca paral·lel al dels grans autors llatins.

Però el que no és mai Ribet és un poeta urbà. La ciutat és per a ell lloc de desordre i de malvestat. Sobretot ho és Barcelona, la Barcelona que havia protagonitzat els fets de la Setmana Tràgica, que tant afectaren al seu tan admirat Costa, i que s'havia convertit en un focus continu de dissidències socials. Ribet s'hi refereix directament a la «Visió sobre la ciutat», on increpa furibund:

**«Homicida Ciutat, tu no reposes.
Ton cor és negre d'escorpins i fel;» (14)**

Tanmateix, però, cal dir que, com ocorre a **La muntanya d'ametistes**, de Guerau de Liost, el paisatge de Ribet està ple de connotacions urbanes, està reelaborat des de la ciutat. Si més no, està reelaborat des de l'ordre i la civilització que era el que al capdavant pretenien els noucentistes. Vegeu sinó com ens presenta «El bosc damnat de mort»:

**«Assemblea de cèltiques alzines
amb un immens sacerdotal murmul
de branques rossegants esmaragdines
i de fullatge inextricable i rull.**

**Només de raigs de sol o amb raigs de lluna
com el bosc del poeta florentí
el cim vestia's: dintre era nit bruna
i una gran columnata sense fi» (15).**

Sembla més un temple edificat per l'home i inspirat per Déu que no un paratge de mala petja, com potser ens l'hagués mostrat Salvador Galmés.

En el fons de tot això, és clar, hi ha el tema de les interferències entre vida i cultura, entre experiència viscuda i experiència apresada a través dels llibres. **La minyonia** em sembla la síntesi perfecta entre ambdós elements. A la poesia hi predomina, en canvi, l'element llibresc, erudit, cult. Al poema «A Virgili» explica com el contacte directe amb el camp, l'aidà a entendre millor molts de passatges dels clàssics (16). Però cal anar amb peus de plom per no caure en el paratge que aquí ens presenta Ribet. Per a mi està clar que, en els seus poemes, insistesc, és sempre la cultura la que s'imposa a la natura, la literatura la que s'imposa a la vida. Encara que potser té raó Joan Alcover quan afirma que «en les millors poesies d'aquest llibre, fins les de més exaltada idealitat, hi palpita el realisme de les coses viscudes» (17), no crec que sigui aquesta una característica que es pugui aplicar sense matisacions al conjunt global de la seva obra en vers.

JOAN MAS I VIVES

(5) PONS I MARQUÈS, J., **Un nuevo libro de Ribet**, dins **Obres de Joan Pons i Marquès III. Crítica literària 2**, Palma de Mallorca, 1976, p. 255. El subratllat és de Pons.

(6) FERRÀ-PONÇ, D., **Cultura i política a Mallorca, III**. «Randa», IV, Barcelona, 1976, p. 39.

(7) «El gran Pan és mort», poema d'**A sol ixent**. Ed. cit., p. 28-30.

(8) «A Virgili», poema d'**A sol alt**. Ed. cit., p. 188.

(9) «En honor de Madona Maria de Montpeller», poema de **Les coronas**. Ed. cit., ps. 117-230.

(10) LLOMPART, J. M., **Els nostres escriptors. Llorenç Ribet**, «Última Hora» 4-X-76, p. 17.

(11) RIBET, L., **La minyonia d'un infant orat**, Palma, Ed. Moll («Les illes d'or» 7), 1962, p. 75.

(12) LLOMPART, J. M., **La vida d'or**, «Lluç» 1976, ps. 188-190.

(13) «El treball diví», poema d'**A sol alt**. Ed. cit., p. 204.

(14) Del llibre **A sol alt**. Ed. cit., p. 210.

(15) *Ibid.*, ps. 172-173.

(16) *Ibid.*, p. 184.

(17) ALCOVER, J., op. cit., p. 15.

Maria del Carme Bosch

Llorenç Ribber i els clàssics

He cantat el Baró, he cantat les Armes...
He desfet fil a fil la porpra tiria
i n'ha fet drap catalanesc ma musa
fidel com una vigilant Penèlope
a la claror de la nocturna llantia.

(A Virgili)

L'any 1905 un jove sacerdot de Campanet era nomenat catedràtic de Retòrica i Poètica i Perfecció de Llatí al Seminari de Palma. Aquest mateix any sorprèn amb la traducció al català de l'aplec de poemes en llatí **Carmina** de Mateu Rotger i Capllonch. Miquel Costa i Llobera, un poeta ja consagrat, des de les pàgines de la revista «Migjorn» (Març de 1906) fa la crítica d'aquest llibre i felicita el novell i ja eminent poeta que l'ha traduït. A partir d'aquest instant es pot dir que Llorenç Ribber pren la volada. Però ¿com era aquest nou poeta que se'ns mostra a la par traductor? La millor definició la donem a ell mateix: «**A un autor que per temperament (si tant és que jo em conec a mi mateix) té propensió natural per la turgència i l'èmfasi asiàtics influit potser de l'orientalisme bíblic que m'ha estat sempre familiar i quotidià...**» (1). No li discutirem al nostre poeta la versemblant influència bíblica, però el que es veu de bell antuvi és l'impacte ciceronià, l'empremta d'aquell orador que llegit clandestinament en el pensionat on s'educava li valgué una sèria advertència del professor de Literatura i li agullonà el desig de tastar més la fruita prohibida: «**D'una manera fugitiva jo havia tastat l'estil copiós de Ciceró, que té una tendra dolçor com a de llet i una remor abundant com a de riu.**» I el jovenivol Ribber, un esteta des del primer moment, coneix **Les Converses Tusculanes** en un text deliciós, imprès a Lió devers mitjan segle XVI (2), i confessa que mai ha perdut l'afecte inicial per Ciceró. Paradoxalment els **Discursos** d'aquest autor que traduï el 1927 i 1947 per a la Fundació Bernat Metge de Barcelona no foren inclosos dins el primer volum de les seves **Obres Completes** que, al publicar-se el primer volum, el 1949, ell mateix ajudà a destriar; sens dubte no n'estava satisfet.

Si bé les entreteles de Llorenç Ribber són ciceronianes. Hi ha més naturalment: ho veurem a mesura que analitzarem la seva obra. Amb **La Cabellera de Berenice** guanyà la Flor Natural dels Jocs Florals de Barcelona de l'any 1907. Ell més tard dirà d'aquesta obra: «**Demasiada mitologia, excesiva erudición para un tema lírico.**» (3) i a la mateixa època pertanyen **Ad iuvenes** i **La llegenda del vell Atlas**, aparegudes a «Mitjorn» (gener i abril de 1907), amarades de classicisme.

L'any 1908 fou guardonada la Viola d'or als Jocs Florals de Barcelona una poesia titulada **Vida pagesa**. Els catalans consideraren que aquell títol no era escaient i ell decidí canviar-lo pel de **Flumina amem...** «**Per no reincidir en el bunyol, viag caure en la pedanteria; però ja està fet**» (4). Per a nosaltres l'obra, independentment de la seva pedanteria, té la importància de mostrar-nos un caire que li serà fonamental: la influència virgiliana. El poema **Ambarval** i les **Endreces a Mistral** que formen part de **A sol ixent** en comencen a ésser prova.

El 1917 publica el llibre **Les Coronas**. Quasi tots els poemes van encapçalats per cites llatines, sien litúrgiques, de Prudenci (**El verger hivernenc de Santa Dorotea**), o de Plini el Vell (**Relleus del martiri de Santa Agata**).

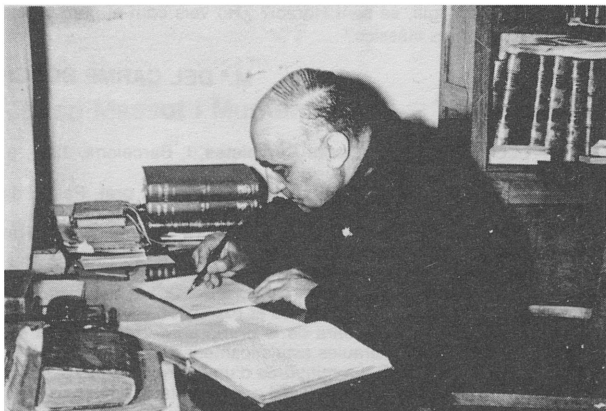
Llorenç Ribber, el poeta estimat per Miquel Costa i Llobera, no té facilitat per a versificar. De les seves poesies arriba a dir: «**D'alguna d'elles podria dir que del vers que la comença al vers que la clou hi va tant de temps com el que ha mester el gra per pujar del solc fins**

a l'espiga». I afirma que si tengués escut heràldic podria portar aquesta llegenda: **amo et excrucior**, que és per cert ben catal·liana (5). En canvi res en diu del esforç que li produeix la traducció, cosa que sí per cert confessa Costa i Llobera quan escriu al seu amic Ramon Picó i Campanar el 3-IX-1876 a propòsit de la lectura de les **Geòrgiques** de Virgili: «**Fàcilment podràs figurarte, Ramon, l'entreteniment que tal treball me proporciona y lo molt que m'ocupa atesa la dificultat del llatí...**»

Els romans donen la solució al poeta-creador que veu esgotada la seva vena poètica; li suggereixen que es convertesqui en poeta-traductor que és també una manera de continuar essent poeta. «**I em vaig fer escolà de Virgili, Pontifex del Misteri**» ens dirà en el pròleg del volum primer de les **Obres Completes**. D'aquesta època són les traduccions en vers al català del dos toms de l'**Eneida** (1917-8), les **Geòrgiques** (1918) i les **Bucòliques** (1918). Dins **La minyonia d'un infant orat** ens manifestarà el goig que va produir-li la traducció virgiliana i l'ajut que li proporcionà per dur a la fi aquella tasca el fet d'ésser nat a la pagesia i estimar els seus voltants com degué ocórrer al gran poeta de Mantua: «**Quant molts anys més tard, vaig fer-me explorador de les velles literatures i d'aquells amples poemes que són sagrats i religiosos com les selves, en el record de les coses vistes, vaig trobar la més justa interpretació i el meu millor comentari. I aquest mateix record, quan vaig carregar les meves espatlles amb la tasca desigual d'interpretar tota l'obra de Virgili, va ajudar-me molt més que els marges erudits, frondosos de gloses, per penetrar en el sentit misteriós i segellat, ignorat de vocabularis i gramàtiques**» (6).

Enllestida aquesta tasca, comenta Costa i Llobera («Correo de Mallorca», 28-X-1919): «**Ribber es tan hondamente poeta que nunca puede dejar de serlo, cualquiera sea el trabajo en que se ocupe y está tan saturado de las obras maestras de la clásica literatura que no puede menos de transpirar sus perfumes.**» Però els dies del poeta com a tal estaven comptats. Ara bé, amb la traducció de Virgili es veurà incrementada l'erudició de Ribber de manera que en endavant mai l'abandonarà. Cites expressos llatines —gregues n'utilitza molt poques— dins les pàgines de la seva prosa, de vegades traduïdes, paral·lelisme entre figures cristianes i d'altres virgilianes, comentaris al virgilianisme d'autors de l'antiguitat i alguns no tan antics, com és l'abat Oliva, escriptor d'encícliques, etc. El qui coneix l'obra de Ribber sap que és impossible concretar aquest aspecte, perquè ell sol constituïria un nou treball.

L'any 1921 tradueix **La Conjuració de Catilina** i **La guerra de lugurtha** de Sal·lusti per a la Biblioteca Literària de Barcelona. Es fruit del seu «**tafanejar no com a desertor ni espia, sinó com a curios i observador, dins les tendes dels escriptors àtics**». Resulta interessant a més de les traduccions, llegir els pròlegs que escriu Llorenç Ribber. De Sal·lusti, per exemple, admira l'arcaisme, l'amor als bells mots antics i tot d'una li ve a la memòria el seu Virgili, així mateix **vetustatis amator**. Per fidelitat al original imprimeix a la seva traducció «**un tast lleuger del bell catalanesc dels nostres clàssics antics**».

A la postguerra,
al seu estudi de Madrid.

L'any 1923 publica el primer volum dels **Discursos** de Ciceró abans esmentats, i, l'any següent, el 1924, sortirà el llibre de poemes **Al sol alt**, que serà la darrera mostra de la seva activitat poètica creativa. Dins aquest, el poema titulat **El bosc damnat a mort** va precedir d'una cita de Quintilià, els **Carmina Sacra** van encapçalats per cites del llatí litúrgic una vegada més, però l'oda més erudita d'aquest aplec és sens dubte, **A Serena**, que ell titula **Oda epigràfica**, plena de cites horacianes i virgilianes assenyalades pel propi autor. Es tracta de l'elogi a una donzella de la qual es trobà l'epítafi a Sineu i que Riber identifica equivocadament amb Sinium (7).

Corre l'any 1925. Llorenç Riber comença a col·laborar al diari «El Sol» de Madrid. Comença quasi sense adonar-se una nova etapa: la d'articulista. Però hi ha un altre fet important. També en aquesta època tradueix en vers Horaci, de qui es confessa **humble escolan** tal com Mistral diria del líric de Venúcia (8). Es tracta dels dos llibres d'**Epístoles**, que, una vegada enllestides, estoja dins un calaix seguint els preceptes literaris de l'autor de l'**Epístola als Pisons**. Són necessaris uns anys de reclusió per aconseguir la maduració d'una obra. No tengué sort aquesta vegada Llorenç Riber. Escalà la guerra posteriorment i amb ella desaparegueren els seus Horacis. Només l'**Epístola als Pisons** que es publicà a Barcelona l'any 1929 a la **Miscel·lània Crexells** i l'**Epístola a August**, publicada a la **Miscel·lània Filològica dedicada a Mossèn Antoni M. Alcover** (Palma de Mallorca, 1932) se salvaren de la destrucció. Al primer volum de les **Obras Completes** hi afegí l'Oda del llibre 1-11, **A Leucónoe**, i les **Epístoles a Juli Florus**, llibre 1-3 i a **Lluc, cobrador de rendes**, llibre 1-12.

El tafaneig cap als escriptors àtics el porta a publicar juntament amb Miquel Ferrà les **Obras menors** de Tàcit, és a dir la **Germània** i la **Vida de Juli Agrícola** (Barcelona, Fundació Bernat Metge, 1926) i l'any 1927 surten a la mateixa col·lecció les **Sàtires** i **Epístoles** d'Horaci, en prosa naturalment. Aquest any ocorre quelcom decisiu dins la vida de Riber. Es nomenat «Representante regional de Mallorca» a la Real Academia de Madrid. Tot té un preu i «el representante» el pagarà car per cert. Paulatinament sofrirà un procés lingüístic invers al de Joan Alcover. La llengua catalana en serà víctima. Comença una segona època totalment manipulada segons Damià Ferrà-Ponç que, amb la seva ploma lúcida i implacable, no perdona el seu país (9). És el període de la seva col·laboració a «Acción Española» instigat per Ramiro de Maeztu. **El españolismo de Aurelio Prudencio** (Gener de 1935), **La conversión de Horacio** (Desembre de 1935), etc. són títols de per si prou eloqüents.

El 18 de juliol de 1936 el sorprenqué casualment a Mallorca. D'aquest temps data una biografia d'**Aureli Prudenci**, en castellà evidentment, impresa a Barcelona i que fou reeditada sis anys després. Els de Madrid necessitaven la ploma de Llorenç Riber per afermar les seves idees imperials. Els que hem viscut l'època de postguerra sabem com eren utilitzats com exemple Roma i August, la creadora d'un imperi i l'emperador per antonomàsia. Riber glosà la figura del fundador de la **pax octaviana** amb una sèrie d'articles apareguts a «La Almudaina» aprofitant la celebració del seu bil·lenari, **Augusto y su política agraria, Augusto y España**, etc. Damià Ferrà-Ponç

afirma que «**El Riber de la guerra civil i de la postguerra aportarà la seva contribució a un classicisme manipulat pels orientadors culturals del Moviment Nacional**» (10). Personalment pens que aquesta opinió és vàlida amb algunes reserves. En el cas d'August, l'emperador preferit del Règim, cal puntualitzar que ell també dirigí al poeta Virgili que s'hi entregà del tot i fou portaveu de les seves idees, propagandista —genial és veritat— de les mateixes, adhoc cantor de la seva genealogia divina; ¿trobau estrany doncs que Llorenç Riber, identificat amb el mantuà fins el punt de dir com ell mateix **cecini pasqua, rura, duces**, consideràs deshonrós col·laborar amb una causa que tant enaltia els clàssics? Perquè, desenganyau-vos, aquí només hi hagué una traïda: la llengua catalana, però mai ho foren els clàssics. A més hi ha un altre aspecte. El que en aquells moments es va manipular, aquells autors a qui Riber consagrà, humanistes inclosos, havien estat tractats per vells companys de Riber, quelcom semblant a una moda. Així Costa i Llobera traduí Prudenci, i es referí al poeta classicista Cabanyes, com fa Riber. Horaci és model del mateix Costa i de Gabriel Alomar, Erasme i Lluís Vives foren traduïts per J. Pin i Soler al català, com després farà Riber en castellà, per citar només uns pocs exemples.

Continuem el nostre itinerari. L'any 1941 publica **Un celtibero en Roma. Marco Valerio Marcial** (Madrid, 1941, reed. 1955) i aquest mateix any aparegueren les **Obras Completes, de Publio Virgilio Marón y Quinto Horacio Flaco**, precedides de llargs pròlegs, reeditades el 1955. L'any 1943 publica la traducció de **Tragedias** de Sèneca, a Madrid, reeditades el 1946, i el 1945 prepara i proluga els **Soliloquis, Meditaciones, Manual, Suspiros** de Sant Agustí, que havia traduït el seu dia Fray Ambrosio Montesino, capellà de la Reina Catòlica. El 1947 apareixerà a Barcelona i en català, el segon volum dels **Discursos** de Ciceró, vint-i-quatre anys després de l'aparició del primer. Llorenç Riber, malgrat la seva defecció cap al castellà, continua essent el seu traductor. Paral·lelament tradueix les **Obras Completes** de Joan-Lluís Vives, Madrid, 1947. El 1949, s'editen a Madrid les **Obras Completes** de Sèneca. L'any 1950 la Fundació Bernat Metge llança el tercer volum dels **Discursos** que continuarà l'any següent, 1951, amb la publicació del quart tom, últim en què col·laborarà Riber. Les **Confessions** de Sant Agustí es publiquen a Madrid l'any 1952, i a Barcelona, en castellà, es publica la seva traducció dels dos primers llibres de **La Ciudad de Dios** de Sant Agustí. Erasme de Rotterdam: **Obras escogidas**, veuran la llum a Madrid, l'any 1956. Per últim clou aquest cicle de traduccions, darrer de la seva vida, el segon volum de **La Ciudad de Dios** de Sant Agustí (Barcelona, 1956, llibres III-IV-V) (11).

Les traduccions

Hem analitzat fins ara la labor de Llorenç Riber com a traductor, una producció fecunda per cert, però avui en dia molt discutible per poc fidedigna. Eduard Valenti Fiol, traductor de la Fundació Bernat Metge, mestre i humanista, tenia sempre a punt, una mica maliciosament, alguns exemples de males traduccions riberianes que ens comentava als seus deixebles. Antoni Seva en un intel·ligent article titulat **Traduir: traïr? triar** (L'Espill, València, Primavera 1980) analitza una sèrie d'exemples extrets de les **Tragedias Completes** de Sèneca i diu: «**No professe cap mania particular envers Mn. Riber, però m'irriten les seues arbitrarietats, de mal gust i massa freqüents**». No era això el que pretenia Llorenç Riber. Quan comenta els primers traductors de l'**Eneida** se n'adona que la seva labor ha d'esser molt diferent: «**Pero un traductor de hoy día que se pone frente a frente del texto filológico tiene que darles un sentido muy otro, no tan bello ni tan sugestivo, evidentemente; pero más conforme con la lógica y la gramática, tiranas muy dulces**, afirma el pròleg de les **Obras Completes** de Virgili, per continuar més endavant al prologar l'obra d'Horaci al mateix volum: «**En presencia de este mar, tan claro que parece vítreo, ante las cuevas armoniosas que besa el mar con labio trémulo, resulta sabrosa y adecuada la tarea de corregir la versión de Horacio, novísima, y de adaptar con la posible fidelidad, ¡ay dolor! muy menguada en mí, la prosa suelta al ritmo tan ágil de los versos originales**». Almenys hem de reconèixer la sinceritat del traductor que paulatinament comprèn que no ha aconseguit del tot el que es proposava.

Llorenç Riber a qui esqueia més versificar els poemes dels altres que crear els seus propis, no passarà a la Història com un impecable traductor. No obstant, coneix el valor de la paraula i això té la seva importància. N'és una magnífica prova el diàleg mantingut entre el bisbe Fructuós i el governador Emilià dins el cicle **Els Màr-**

tirs de l'obra *Els Sants de Catalunya*. Fixau-vos el laconisme de les frases:

«El governador Emilià digué al bisbe Fructuós:

—Ets bisbe?

El bisbe Fructuós va respondre:

—Ho som.

Emilià va dir:

—Ho fores».

I afegeix: «La paraula ho fores (fuisti) té una estranya energia. Té la solemnitat de quelcom irreparable, la imminència de la mort. Així en Virgili, aquell gran crit tràgic, quan la ciutat era presa de grecs i d'incendi: Troia fou! Així també en el mateix Virgili, aquelles paraules de Dido, ja pàl·lida de la mort futura: He viscut (vixi)». A un autor abarrocat necessàriament li ha d'agradar el contrast. Aquesta seqüència tràgica d'un màrtir ens recorda una escena de l'acte quart de la tragèdia *Antigone* de Vittorio Alfieri, un altra apassionat com Riber, que, enfront del torrent habitual de paraules, de cop recorre al contrast, a l'eixutesa.

Creonte demana a Antigone la seva víctima:

«Creonte.—Scegliesti?

Antigone.—Ho scelto.

Creonte.—Emon?

Antigone.—Morte.

Creonte.—L'avrai.»

L'apassionament perd al traductor dels *Discursos* de Ciceró que també s'atreveix a traduir Tàcit, l'historiador que fa honor al seu nom. Què lluny està de la fredor marmòria de Costa i Llobera! Aquest, envaït pels escrúpols, amb prou feines s'atansa amb els clàssics. Llegeix Lucreci, l'atreu *De Rerum natura* per tal com porta tota la bellesa plàstica de l'art pagà, però la qualifica d'«obra impia, contrària a totes les religions» (Carta a Ramon Picó i Campanar, Madrid, novembre de 1876), considera gràcia divina no haver publicat Ovidi... «hubo tiempo en que me complacia en traducir algo de Ovidio que no publicué porque Dios me tuvo de la mano» (Carta a A. Rubió i Lluch, 4-IV-1883), té remordiments àdhuc d'haver traduït Horaci: «Si trobassis avinent la meua Oda a Horaci, —diu al seu amic A. Rubió (28-XII-1883)— de la qual no guardí còpia ni record perfect, t'agraïria que me le enviasses per judicar, ara més ben informat, sobre el seu paganisme i veure en tot cas si té composura» (12). Per últim ens deixa una traducció del Carmen III de Càtul, *Complanta en la mort d'un aucell*, ben desconexor de les malicioses interpretacions que d'aquest poema donaren el Poliziano i altres humanistes. Llorenç Riber no sent aquests recels. En front de l'ànima tormentada de Costa envers els antics, ell s'hi entrega del tot, amb tota la sensualitat que el caracteritza i aplica la cita clàssica que ha après al llarg dels anys de traductor en qualsevol moment i circumstància, perquè dels clàssics només capta la bellesa i aquesta no és pagana ni cristiana, és simplement bellesa. I quant a la traducció, ¿per què encorsetar-la dins unes normes gramaticals o dins el motlo estricte de la paraula mare, si ell, especialment en

poesia, se sent Virgili, se sent Horaci? ¿Ho veis com el perd el seu apassionat amor als clàssics?

M.^a DEL CARME BOSCH

(1) LLORENÇ RIBER, *Obres Completes*, I, Barcelona, 1949, p. XXVI.

(2) LLORENÇ RIBER, *La minyonia d'un infant orat*, Palma de Mallorca, 1962, pp. 115-6.

(3) Vegeu J. M. TOUS Y MAROTO, *Obra Selecta*, prólogo in memoriam de L. Riber, Palma de Mallorca, 1950, pp. XI-XII.

(4) LLORENÇ RIBER, *Obres Completes*, I, cit. p. XXIII.

(5) Diu l'oda LXXXV de Càtul: *Odi et amo. Quare id faciam, fortasse requiris. Nescio, sed fieri sentio et excrucior*.

Com es veu Riber s'apodera de la primera i darrera paraula del poeta de Verona, de les paraules estilísticament més expressives.

(6) LLORENÇ RIBER, *La minyonia d'un infant orat*, cit. p. 46.

(7) Actualment hom està d'acord que la ciutat a què es refereix Plini, *Nat. Hist.* III-77 és Guim i no Sinium, així que difícilment es pot identificar amb Sineu. L'arqueologia agrada a Riber pel que té de connexió amb el passat, per això aprofita l'espai que li brinden els diaris de l'època per a traduir làpides trobades a les excavacions i glosar els seus personatges, així *Pollentia vultu a ser* «Correo de Mallorca», 29-I-1936, *Hollando polvo romano*, «Correo de Mallorca», 26-IX-1947 on parla d'Arguta, una cristiana i Atic, un atleta, els epítafis dels quals foren trobats a Alcúdia.

(8) Aviat Riber prengué contacte amb Horaci: «Crec que era devers l'any 1898, allà, en la tendror dels anys adolescents, quan la vocació comença a orientar-se [...] Jo m'era enamorat de la musa d'Horaci. Era en una antiga edició expurgada impresa a Cervera, *Cervariae Lacetanorum*, amb les fulles grogues de tanta antigor, amb les fulles rosses de les quals munta aquella dolça olor de mel, que jo tenia amb ella les confidències clandestines». Vegeu LL. RIBER, *Per l'altar i per la llar*, *Obres Completes*, I, cit., p. 1467.

(9) Vegeu DAMIÀ FERRÀ-PONÇ, *La República i la guerra civil a Mallorca*, «Randa», 4, Barcelona, 1976, pp. 30-52.

(10) DAMIÀ FERRÀ-PONÇ, *La República i la guerra civil a Mallorca*, cit., p. 46.

(11) Al Volum I de les *Obres Completes*, Llorenç Riber enclou la traducció en català de les tres *Epístoles*, *Tractat del Baptisme i Exhortació a la Penitència* de Sant Pacià, pp. 1151-1223. Així mateix hi trobam a les pàgines 1321 i ss. *Les incansables peregrinacions dels tres monjos Teòfil, Sergi i Higiní*, que es troben dins *Els camins del paradís perdut* i que Riber confessa en el pròleg: «Crec que és la primera volta que és recontada en una llengua vulgar ibèrica».

(12) Ramon Picó i Campanar (Barcelona, juny 1879) retreu a Costa el possible paganisme de l'*Oda a Horaci*. Costa i Llobera contesta des de Pollença el 30-VI-1879 afirmant: «Ara, per acabar això, sols afegiré que no tan sols daria per una màxima del *Evangeli totes les obres dels antics*, sinó tota la sanch». El perill que per a la posterioritat corregué aquesta delicada composició es pot deduir que les paraules següents de Costa (carta a Picó, 1-IX-1879): «Feres molt bé no dexant publicar l'Oda en qüestió: guàrdala amagada ó esquexala».

4 Gats
Galeria d'Art

c/. sant sebastià, 2 i 3

tel. 22 64 93

ciutat de mallorca

LLUÍS FIAL

novembre

Josep Massot i Muntaner

l'Església nostra

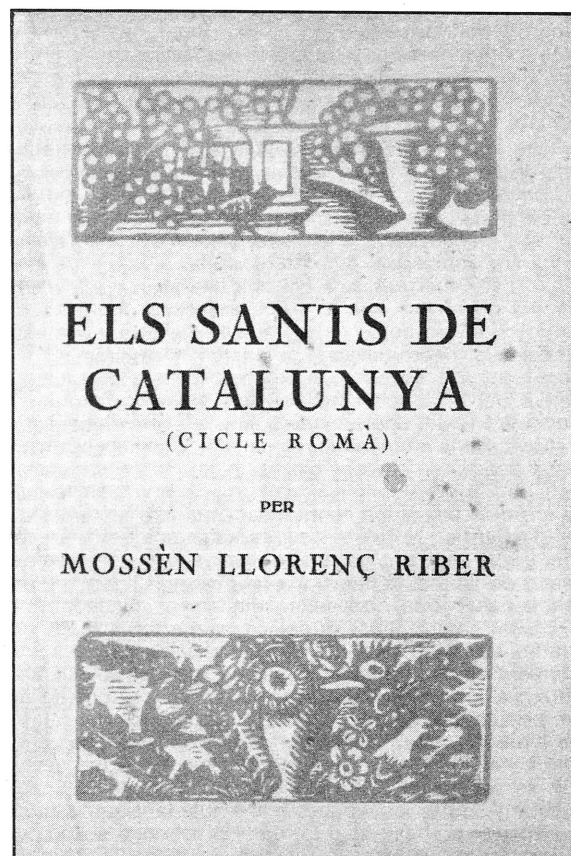
Llorenç Riber, home d'Església

Llorenç Riber i Campins, nat ara fa cent anys a Campanet —d'una família modesta de procedència ciutadana—, és una de les figures més importants i més significatives de la clerecia mallorquina del segle XX, plena de valors i de contradiccions (1).

A partir del 1892 féu els primers estudis a l'Escolania de Lluc. Ell mateix ha descrit amb una prosa exquisida els seus records de «blauet» a **La minyonia d'un infant orat** (1935), «panorama inesperat» d'una «ruralia mallorquina, teatres dels meus esplets puerils que acaben als meus dotze anys», com escrivia ell mateix al pròleg del primer volum d'**Obres completes** (2). El 1895 passà al seminari de Mallorca, on seria deixeble de mossèn Antoni M. Alcover —el qual tingué una gran influència en la seva formació— i del futur bisbe Josep Miralles. Aviat s'hi dedicà a la poesia, i el 1900 el nou bisbe de Mallorca, Pere Joan Campins —impulsor d'un cert moviment de renovació a la diòcesi—, el nomenà patge seu. A partir del 1903 va obtenir premis importants a certàmens i jocs florals i aviat aconseguí la fama —ben injusta segons ell— de poeta fàcil: Josep Pla, en un dels seus estirabots, l'anomenava «estrateg dels Jocs Florals» i «un dels més forts col·leccionistes d'objectes d'art i de primícies delicades del país» (3).

Riber fou ordenat sacerdot el 1905 i aquell mateix any el bisbe Campins el nomenà catedràtic de retòrica i poètica i perfecció de llatí al seminari de Mallorca. Des d'aquest lloc, influí sobre molts joves deixebles, que esdevindrien també sacerdots o que acabarien deixant el seminari. Segons un d'aquests deixebles, Guillem Colom i Ferrà, les classes de Riber «no tenien res de retòrica, sinó que eren classes vives. Llegia i mos feia llegir coses de mestres consagrats i tenia més de pràctica que no de retòrica. Començava per riure-se'n de tantes especificacions des retòrics antics, i d'això mos feia aprendre lo indispensable, sobre lo que era una metàfora, etc. Però, sa seva classe era més bé viva, damunt documents sempre, de lectures de mestres: Verdaguer, Mistral... i amb sa classe de llatí, que tenia també, que venia a ser un tercer curs de llatí, d'estil, també mos fé traduir Horaci, ses èglogues de Virgili, dos cants de s'Eneida, himnes de Prudenci, èglogues de Tibul, alguna cosa des poema **De rerum natura** de Lucreci, amb una paraula, un fonament humanístic molt hermós i molt variat» (4).

Aquests primers anys del seu ministeri sacerdotal —expressat sovint en sermons grandiloqüents—, Llorenç Riber féu una gran amistat amb Miquel Costa i Llobera, que li tenia molt d'afecte i li ensenyava de tant en tant francès (5), i continuà en bones relacions amb mossèn Alcover —al qual havia ajudat ja de seminarista en l'Obra del Diccionari—. Gràcies a aquestes relacions, el 1906 Riber prengué part en el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, celebrat a Barcelona i, tot proclamant-se català de Mallorca, hi defensà la unitat de la llengua (6). El seu entusiasme pancatalanista es demostrà també uns quants anys més tard, a una conferència sobre mallorqui-

nisme feta a Mallorca el 1908, on parlà de la «unitat de raça» entre Catalunya i Mallorca, unides per la sang, «per doble vincle de germanor i d'història» (7).

Amb aquest mateix entusiasme, alhora que era proclamat Mestre en Gai Saber (1910) i publicava els seus primers llibres de poemes, Riber s'anà integrant en el moviment de renovació cristiana que creixia a Catalunya i que tenia com a centre la ideologia del bisbe Torras i Bages, el mestratge del qual reconegué explícitament en una conferència on utilitzava —com altres vegades— versos del conegut «himne nacional català» **Els segadors** (8). I encara el 1920 no dubtava a proclamar en públic, en uns jocs florals de Lleida, que era un «ermità de les lletres, monjo de la poesia», i que «davant Déu», s'havia «lligat amb un vot que no he trencat (i si Ell m'ajuda no trencaré mai més), amb un vot d'amor i fidelitat a Catalunya» (9).

Aviat, el món literari i clerical de Mallorca degué semblar massa esquifit a mossèn Riber, que acabà traslladant-se a Barcelona el 1913. Hi feu de capellà d'una família aristocràtica i, per fer front a les necessitats econòmiques, traduí milers de pàgines per al Foment de Pietat Catalana, la institució creada recentment per mossèn Eudald Serra i Buixó i pel pare Ignasi Casanovas per tal de fer arribar al poble llibres senzills i barats. Entre les traduccions d'aquesta època —a vegades molt llargues, però sempre sense pròlegs i molt rarament amb alguna nota— podem recordar les de Giuseppe Frassinetti: **Indústries espirituals** (1915), **Vida de Sant Josep espòs de la Verge Maria** (1916) i **Explicacions de l'Evangelí al poble** (2 volums, 1922); de sant Alfons M. de Liguori: **Pràctica breu per a la perfecció segons la doctrina de Santa Teresa** (1915), **Novena al Sagrat Cor de Jesús** (1916) i **Les glòries de Maria** (2 volums, 1917-1919); dels anònims del mateix autor francès **La humilitat educadora de les virtuts** (1914) i **Pràctica progressiva de la confessió i de la direcció segons el mètode de Sant Ignasi i dins l'esperit de Sant Francesc de Sales** (2 volums, 1918); de **La Passió de Nostre Senyor Jesucrist segons els quatre evangelistes** (1916), i del **Via Crucis** de Leonardo de Porto-Maurizio (1922). Riber degué dedicar també moltes hores a la traducció del **Missal romà** del Foment, que li fou encarregada el 1914, però no restà enllestida fins al 1921 i no aparegué —en dos volums— fins al 1926 (10).

Tota aquesta tasca —que Riber alternava amb traduccions de clàssics llatins i amb la pròpia obra poètica, que s'estroncà el 1924 a causa de la seva manca de sintonia amb els nous corrents— tenia lloc en bona part a la biblioteca de l'Ateneu Barcelonès. Josep Pla ha evocat, amb el seu humor anticlerical d'home de dreta, la figura de mossèn Llorenç Riber assidu a aquesta biblioteca, «una de les primeres persones» que hi arribava després de dinar, i el descriu com «un home d'una regularitat física incomparable. Els ulls, negre-olivacis, de caiguda lleugerament malenconiosa, són femenins; la pell de borrisol fi, bruna macilència delicada, té el molsut dels préssecs madurs; va pulcrament vestit, delicadament pentinat, com si manipulés els seus cabells amb una llarga palla de suavitats celestials. Aquest capellà de monges ple de dolçor, amb la dolçor doblada per la seva fonètica mallorquina vellutada, sembla una mòrbida papallona negra irisada pel taronja dels finestrals d'esglésies i el carmi de les estampes de la primera comunió. Al seu racó de la biblioteca, sobre els vidres dels armaris de llibres, la papallona de mossèn Llorenç es presenta ja catalogada, dissecada, infinitament vellutada» (11).

D'altra banda, Riber es dedicà aviat a traduccions més literàries i a obres en prosa de vulgarització religiosa, que, juntament amb els seus articles cada cop més sovintejats a la premsa i a revistes de diversos indrets, li donaren una gran popularitat. Ell mateix ha explicat l'origen del seu primer llibre en prosa, **Lliris del camp**, opuscle aparegut a Mallorca el 1909: «Era un arromançament libèrrim deixant anar la ploma a lloure i vagabundejant l'imaginació, concedint-li totes les llargues mans, tota la llicència **quidlibet audendi**, d'atrevir-se a tot que Horaci dona als poetes i als pintors; era un arromançament, dic, d'una llegenda monàstica al·lucinant, la primera notícia de la qual vaig haver-la de Rubén Darío en una de les semblances d'autors aplegades en el volum **Los raros**. L'havia llegida ell en un escriptor trescentista italià, Frate Domenico Cavalca, el qual l'havia traduïda de les famosíssimes **Vitae Patrum** i aní allà, aní al desert a trobar-la» (12). Mistral, Maragall i Costa i Llobera acolliren amb generositat encoratjadora aquest opuscle (13) i Riber se senti estimulat a continuar. «No havia jo de mester altres esperons per votar-me al conreu de la prosa on tan copiosa en quantitat com poc lluida en quantitat havia d'ésser la meua collita» (14).

El 1920, **Els camins del paradís perdut** reprenia la llegenda monàstica dels **Lliris del camp —Les incansables peregrinacions dels tres monjos Teòfil, Sergi i Higini—** (15) i hi afegia una altra llegenda cèltica: **Les navegacions de Sant Brandan i els seus monjos** (16). Els vells textos cristians atreïen l'atenció de Riber, que traduí el 1931 —aquest

cop amb més fidelitat— les breus obres completes del bisbe de Barcelona sant Pacià (17) i que resseguí les passes del cristianisme a la Catalunya primitiva, amb la seva obra hagiogràfica —que romangué a mig camí— **Els sants de Catalunya** (5 volums, 1919-1922), i la història de l'Església a l'**Any cristià**, igualment incomplet (2 volums, 1929-1930) (18).

Amb l'adveniment de la Dictadura de Primo de Rivera, l'ardor catalanista de Llorenç Riber anà minvant. Empès per la necessitat o per l'ambició, eixamplà fins a Madrid el radi d'acció de la seva tasca periodística i des del 1925 col·laborà al diari «El Sol» amb el pseudònim de «Roque Guinart», cosa que, d'altra banda, li ocasionà problemes eclesiàstics: el 1929, el bisbe de Barcelona —aleshores encara Josep Miralles, aviat traslladat a Mallorca per pressions de la Dictadura— l'amonestà per aquesta col·laboració a un diari liberal que alguns consideraven massa esquerrà (22). Tanmateix, el bilingüisme cada cop més accentuat de mossèn Riber no passava per l'esquerra, sinó per un procés progressiu de replegament sobre ell mateix i de desencís per la política catalana. Ell, que no feia gaire havia proclamat la seva fidelitat infrangible a Catalunya, acceptà el 1927 —al fort de la persecució de Primo de Rivera contra el «hecho diferencial» català i ben en concret contra el cardenal Vidal i Barraquer i contra l'Església catalana en bloc— un càrrec oficial a Madrid, com a «representant regional» de Mallorca a la Real Academia de la Lengua (23).

Els anys de la República anaren intensificant aquest distanciament de Riber del pols cultural i religiós de Barcelona i l'anaren acostant a Madrid, on tingué contactes amb Ramiro de Maeztu, que el convencé perquè col·laboràs a la seva feixistitzant i espanyolista «Acción Española» (24). Així i tot, Riber continuà residint a Barcelona i escrivint a la premsa catalana —al diari «El Matí» sobretot—, i rebé més d'un cop homenatges i mostres d'admiració badoca a la seva Mallorca natal (25).

La guerra civil marcà un tombant decisiu en aquesta postura plena d'ambigüitats. Del juliol del 1936 fins al 1939, Riber visqué a Campanet —on poc temps abans del cop d'estat militar havia anat a passar les vacances d'estiu— i donà classes a l'Institut Ramon Llull de Palma. Les circumstàncies el dugueren a convertir-se en un dels relativament escassos intel·lectuals que defensaren a tort i dret el règim de Franco, més des d'una actitud «literària» que des d'una actitud «bel·ligerant» i «política». Així i tot, no dubtà a parlar de l'«año menguado del Estatuto, ominoso cuando fue esperanza; trágico, ahora que es experiencia» (26), i a condemnar l'himne **Els segadors** —abans enaltit— com a peça de «dudoso valor estético», pastada «con odios y rencores que a todo trance conviene olvidar» (27), i més d'un cop feu elogis encesos del general Franco i dels revoltats a les seves ordes (28).

Riber, esdevingut un personatge «oficial», s'establí definitivament a Madrid el 1940 i, cada cop més tancat dins la seva torre d'ivori d'home de lletres, es dedicà a escriure articles i llibres insubstancials i sobretot a traduir a escarada —com havia fet quasi sempre— per a editorials madrilenyes o barcelonines. A les seves escapades a Mallorca es mantingué en relació amb els petits cenacles que conreenaven la flama de la llengua perseguida i fins i tot alguna vegada els defensà davant el governador civil de torn. Més endavant influí a la censura madrilenya perquè la repressió contra les publicacions en català fos una mica menys severa, tot i que a vegades les seves solucions no foren acceptades (com succeí en el cas de l'edició de les obres completes de Maria-Antònia Salvá, que ell volia encapçalat amb un pròleg en castellà) (29).

Llorenç Riber morí el 1958. Feia molts anys, però, que havia mort com a home lliurat al país i compromès en una tasca entusiasta i compartida. No oblidem, tanmateix, que, com ha escrit el pare Miquel Batllori, «Riber, com a home i com a prosista i com a traductor, deu ésser jutjat sempre com a poeta» i que «li deu massa la nostra llengua perquè no li retem, un cop traspasat, una respectuosa testimoniança de reconeixença i d'admiració» (30).

JOSEP MASSOT I MUNTANER

(1) En aquest treball resumesc —i complet a vegades— les pàgines que he dedicat a Llorenç Ribera a **Església i societat a la Mallorca del segle XX** (Barcelona 1977) i **Cultura i vida a Mallorca entre la guerra i la postguerra (1930-1950)** (Montserrat 1978), i l'article **Ribera i Campins, Llorenç**, a la **Gran Enciclopèdia Catalana**, XII (Barcelona 1978), p. 573.

(2) Aquest volum —sisè de la Biblioteca Excelsa (Barcelona 1949)— reproduceix **La minyonia** a les pp. 1.343-1.411. La citació que retrec es troba al pròleg, p. XXIX.

(3) J. PLA, **Retrats de passaport** («Obra completa», XVII; Barcelona 1970), p. 96. Maliciosament, Pla afegeix: «No és pas refractari, és clar, a l'obtenció de premis en metàl·lic. Sospito que més aviat li són grats. Veure caure en el sarró brodat de lliris i de vegetals místics uns bitllets és cosa fina i perfectament plausible». Aquest «retrat» de Pla duu la data 1922.

(4) Joan MIRALLES I MONSERRAT, **Conversa amb en Guillem Colom (11-12-1970)**, «Affar», I (1981), pp. 92-93.

(5) Vegeu B. MIRALLES I MONSERRAT, **Miquel Costa i Llobera, 1854-1922. Itinerari espiritual de un poeta** (Barcelona, 1971), p. 321 (i índex de noms).

(6) Vegeu **Església i societat a la Mallorca del segle XX**, pp. 59-60.

(7) Conferència reproduïda a **Església i societat a la Mallorca del segle XX**, pp. 101-111, i ni tan sols esmentada a les **Obres completes** de Ribera.

(8) **Obres completes**, I, p. 1.448. Cf. **Església i societat a la Mallorca del segle XX**, p. 60.

(9) **Obres completes**, I, p. 1.468.

(10) Cf. la meua **Aproximació a la història religiosa de Catalunya contemporània** (Montserrat 1973), p. 29.

(11) **Retrats de passaport**, pp. 94 i 98. Damià FERRÀ-PONÇ, **Cultura i política a Mallorca (III)**, «Randa», IV (1976), p. 40, precisa que Ribera, «després de dir missa a Sant Vicenç de Paül, anava a treballar a l'Ateneu; tornava a casa a dinar i altra volta a l'Ateneu fins a la nit».

(12) **Obres completes**, I, p. XXVII.

(13) **Ibid.**, pp. XXVII-XXVIII. Costa i Llobera comentà elogiosament l'opuscle a la «Gaceta de Mallorca», el 12 de juny de 1909 (reproduït a les seves **Obres completes** (Barcelona 1947), pp. 908-909).

(14) **Obres completes**, I, p. XXVIII.

(15) Cf. RIBERA, **Obres completes**, I, p. XXVIII, i J. PONS I MARQUÉS, **Crítica literària 2** (Palma de Mallorca 1876), pp. 255-257.

(16) Tot plegat reproduït a **Obres completes**, I, pp. 1.243-1.341.

(17) Cf. **Aproximació a la història religiosa de Catalunya contemporània**, p. 94. Recordem un article de Ribera sobre els escriptors eclesiàstics antics de Catalunya, **La nostra patrologia**, «El Matí», 9 de juny de 1929, p. 2.

(18) Totes dues obres són reproduïdes a **Obres completes**, II (Barcelona 1962), pp. 221-1.408. PLA, **Retrats de passaport**, p. 97, fa brometa sobre els sants desenterrats per Ribera: «molt grisos i de poquíssim rendiment hagigràfic» a vegades, cosa que l'obligava a fer trampes erudites. Sens dubte Pla reflecteix crítiques que havia sentit a persones més enteses que no ell en el ram.

(19) **Obres completes**, I, p. XXVI. PLA, **Retrats de passaport**, p. 96, ironitza també sobre l'estil riberià: «La seva literatura és sempre d'un gust una mica oriental, lleugerament embafadora, espessa i perfumada com una glopada d'encens. Cada u per allà on s'enfila».

(20) Reproduït a **Obres completes**, II, pp. 25-219. El llibre duu una llarga dedicatòria, en llatí, a Enric Prat de la Riba, teòric de la nacionalitat catalana i primer president de la Mancomunitat.

(21) Recull de parlaments, sermons i articles, reproduït a **Obres completes**, I, pp. 1.413-1568.

(22) Vegeu **Cultura i vida a Mallorca entre la guerra i la postguerra**, p. 164. Hi ha documentació sobre aquest afer a l'arxiu Miralles (Arxiu Diocesà de Mallorca). Recordem que Ribera va dedicar l'**Any cristià** «Iosepho Miralles Sbert, Episcopo Barcinonensi, Antistiti, Magistro, Amico» (dedicatòria suprimida a les **Obres completes**).

(23) Cf. **Església i societat a la Mallorca del segle XX**, p. 61. Les visions d'aquest fet escrites des de Mallorca solen oblidar la tensió que es vivia en aquells moments al Principat, a causa de la persecució declarada del catalanisme. És significatiu que Pompeu Fabra renunciàs per endavant al lloc d'acadèmic per Catalunya. Josep MIRACLE, **Pompeu Fabra** (Barcelona 1968), p. 540, ens dona el motiu autèntic d'aquesta renúncia tan comprensible, en paraules de Fabra mateix: «Si a mi se'm considerava com una mena de símbol de la llengua catalana, em va semblar molt clar que, si jo fallava, fallaria la llengua. I m'era evident que si la llengua fallava, fallava tot». Cal tenir ben present que, tot just acabada la Dictadura, el 8 d'abril de 1930, Carles Cardó —un dels homes d'Església més prestigiosos del moment— criticà des del diari catòlic «El Matí» la «pensada pintoresca» de Primo de Rivera d'introduir **El català a l'Acadèmia**.

(24) Vegeu **Cultura i vida a Mallorca entre la guerra i la postguerra**, p. 164.

(25) Vegeu D. FERRÀ-PONÇ, **Cultura i política a Mallorca**, pp. 42-45.

(26) **Ibid.**, p. 48.

(27) **Ibid.**

(28) Cf. **Cultura i vida a Mallorca entre la guerra i la postguerra**, pp. 165-166 i **L'Església catalana entre la guerra i la postguerra**, (Barcelona 1978), pp. 39-40.

(29) Don notícia d'aquests fets a **Cultura i vida a Mallorca entre la guerra i la postguerra** (vegeu índex de noms).

(30) Pròleg a RIBERA, **Obres completes**, II, p. 22.

El Drach

BIJUTERIA DE NOVETAT
OBJECTES TIPICS DE MALLORCA

Sant Domingo, 11

CIUTAT

Diario de Mallorca

un diari

per a tots els mallorquins

Memòria de Llorenç Riber

He d'escriure —em diuen— unes ratlles sobre Llorenç Riber. És el seu centenari, i en aquestes ocasions solem fer públic el nostre mite particular del personatge corresponent.

A Llorenç Riber el vaig conèixer quan jo era infant. Fou en el tramvia del Pont d'Inca. Mon pare i jo hi havíem pujat, i, en prendre seient, ell va saludar un capellà bru, de mirada travessadora i posat discretament solemniat. «Este señor es don Lorenzo Riber» (així, fent del cognom una paraula plana), em digué tot seguit a cau d'orella. Jo, que no sabia de què em parlava, em vaig limitar a fer cara de complicitat. Al cap d'una estona, el tramvia passava per davant un carrer en el cantó del qual vaig poder llegir: «Calle de Lorenzo Riber». Vaig badar uns ulls com salers. La situació —pens ara— esdevenia gairebé superrealista.

El vaig retrobar a les aules de l'Institut. Ens donava unes classes de religió que consistien a fer-nos aprendre el catecisme de la doctrina cristiana. Em sobtà de bell nou la capacitat travessadora de la seva mirada. I la bella retòrica canonical amb què la seva poderosa veu de baríton ens assebetava que Maria era verge «antes del parto, en el parto y después del parto».

Jo aleshores ja havia sentit dir que aquell senyor era poeta; cap de nosaltres, emperò, no gosava al·ludir la qüestió. Ben al contrari del que succeïa a la classe de don Pep Tous i Maroto, a qui fèiem improvisar «rondillas» i «cuartetas» i no sé si fins i tot algun «soneto», que nosaltres acollíem amb grans aplaudiments i aücs. Amb mossèn Riber aquesta gresca no hauria estat possible. Era distant, inabastable, no gens donat a cap casta de confiança i només adesiara algú hauria pogut entrellucar, en la negror espaventable dels seus ulls, alguna espurna d'ironia; una mena d'ironia goluda, sensual, cercant la bellesa pura pels racons del somriure.

Després ben poques vegades el vaig topat, i sempre en circumstàncies col·lectives i fins i tot multitudinàries. Només una vegada, que jo recordi, ens trobàrem casualment

sols. Era a Cala Murta de Formentor. Un cop més em vaig sentir travessat per la seva mirada negríssima. Li vaig allargar la mà: —«No sé si em recorda...» —«Ja ho crec que el record...» I en el fons de les pupil·les que em fitaven vaig poder llegir clarament: «...i per res de bo!».

Però al capdavant no interessa l'home; no és ara el moment de retreure el seu catalanisme massa espectacular perquè pogués ésser sincer, i després el seu franquisme matisat, una mica vergonyant. Tot això pertany a l'ahir; l'escriptor, tanmateix, és de l'avui i del demà. Un dels pocs escriptors nostrats que encara som capaços de rellegir com a pur lector.

L'humanisme de Costa i Llobera avançant cap a un barroc sumptuós; el paisatge poblat de signes literaris, de connotacions culturals; una claror daurada com de Setmana Santa i els versos espurnejants com la custòdia del Corpus. Llegir la poesia de Llorenç Riber, la prosa saunyant fragància de **La minyonia d'un infant orat**, la prosa luxosa d'**Els Camins del Paradís Perdut**, d'**Els Sants de Catalunya**, és com entrar, a les tres de la tarda d'un dia de primavera ben madura, dins una antiga església vilatana, flairosa d'encens i de cera verge, estremida de fregadissos de seda i de zumzumeig de pregàries, desesperadament perfumada d'assutzenes torbadores, de lli blanquíssim, de bugada sanitària... I sempre al contrapunt d'aquell esguard si és no és maliciós, amb un punt de sensualitat i un altre punt d'ironia acerada, percaçador de la més pura bellesa per les amagades volutes del somris.

Sé cert que Llorenç Riber —el poeta Llorenç Riber, l'escriptor Llorenç Riber—, esgotada una ben merescuda i més aviat formulària quarantena de purgatori, és ara en el cel; en una ben confortable sala del paradís, voltat d'una colla de santes màrtirs, bellíssimes i opulentes, barroques i esponeroses, i que tots plegats, adés en llatí virgilià, adés en polit catalanesc, canten les llaors d'Aquell que féu l'harmonia perfecta de les esferes.

JOSEP M. LLOMPART

LLUC

**Bolletí
de
subscripció**

NOM

DIRECCIÓ

POBLACIÓ

es fa subscriptor de la revista **LLUC** per l'any 1982. Pagarà l'import

..... enviant gir postal o taló bancari barrat

..... contra reembossament (o al cobrador domiciliari si viu a Ciutat de Mallorca)

..... per un rebut domiciliat a Banc o Caixa

Marcau amb una X la forma de pagament que us interessi.

Retallau i enviau aquest bolletí de subscripció a **LLUC, apartat de correus 619, Palma de Mallorca**, i rebreu puntualment al vostre domicili la nostra publicació bimestral.

Llorenç Riber en la meua admiració i el meu record

per Miquel Gayà

El Llorenç Riber que jo més admir és el de l'obra poètica i literària que publicà abans que el pogués conèixer. El que no puc admirar gaire és, en canvi, el Llorenç Riber que jo tractaria personalment. M'avanç a dir, de totes maneres, que estimo i venero profundament el record de la seva figura humana, el seu tracte ple de bondat, i l'amistat sempre càlida que em va dispensar. Dites aquestes paraules de preàmbul, explicaré un poc els meus records.

Vaig aprendre a admirar En Llorenç Riber en la meua adolescència, als quinze anys. En el meu temps de col·legi, quan els estudiants —que procedíem, gairebé tots, de la ruralia— volíem treure les glòries dels nostres respectius pobles nats, n'hi havia un de Campanet que ho feia ufanejant-se sempre de pertànyer al poble de Llorenç Riber. Deia que era, aleshores, el millor poeta de Mallorca. Ja per aquell temps, vaig trobar un poema d'ell, **La font de Blanquerna**, i me'l vaig copiar tot sencer. No entenía gaire aquella literatura un poc recercada, i ignorava que hi havia un altre Riber més cristal·lí, més fluïd, d'una lírica més pura.

Més endavant, en 1934, vaig viure un altre breu temps en el col·legi de la Missió que els pares paüls tenien a Ciutat. Riber s'hi aturava adesiara. Era un capellà que jo no coneixia. Quan me'n digueren el nom, vaig sentir foc dins les sabates per tenir qualche contacte amb ell. L'ocasió es va fer propícia: sense gosar presentar-me, un dia el vaig acompanyar a la porteria tot donant-li conversa. En aquell precís moment uns altres al·lots del col·legi trucaven la campaneta impacients, i la porta amb els nusos dels dits. En obrir-los i veure aquelles cares tan desxondides, Riber exclamà:

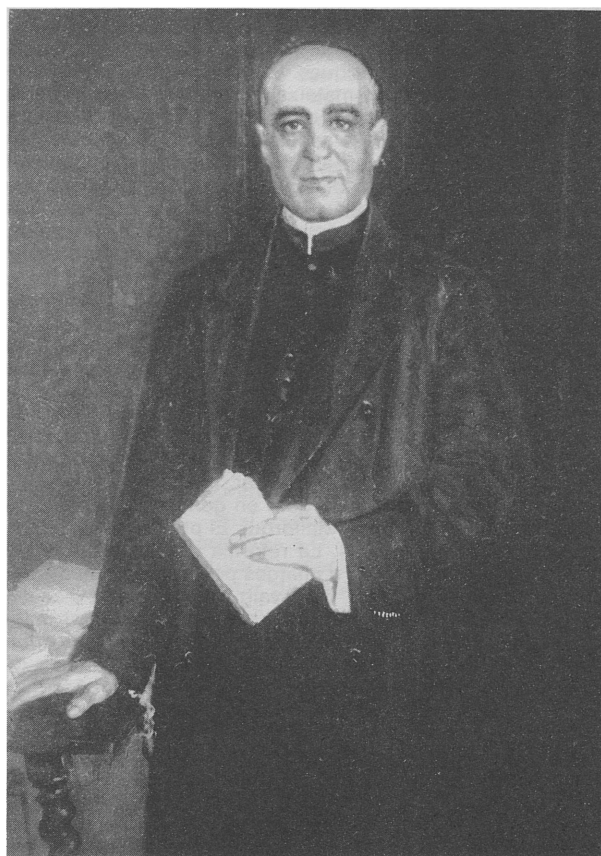
—Aquest ocells frissen de tornar a la gàbia!

Vaig repetir aquesta frase a un professor, tot contant-li l'anècdota, i em contestà:

—Les seves paraules són sempre un devessell d'imatges poètiques!...

En aquell temps Riber ja era un desenganyat de la política, i deia que no llegia diaris. No massa després, en 1937, Espanya vivia engrescada, debatent-se en la duríssima guerra civil. Jo, de soldat, residia a Sóller, i aprofitava una temporada de relativa calma personal per fer amistats i parlar de literatura. Teníem el nom de Llorenç Riber sovint als nostres llavis. Vaig comprovar que tenia un enorme prestigi en els cenacles intel·lectuals. El seu darrer llibre, **La minyonia d'un infant orat**, havia afermat i consolidat aquest prestigi.

A Sóller mateix un dia trobava les seves **Poesies**, edició completa publicada en 1931 per l'Associació per la Cultura de Mallorca. El seu preu eren cinc pessetes. Els diners que jo duia em venien massa justs, i havia d'aprofitar uns dies de permís per anar-me'n a casa. En ser a Ciutat i baratar de ferrocarril, vaig perdre la cartera amb tots els diners que tenia: un bitllet de cinc pessetes amb el qual no m'havia atrevit a comprar aquelles **Poesies**. Els remordiments que vaig passar! Acabat el meu permís, quan tornava a

Quadre de fill il·lustre de Campanet.

Ciutat em vaig aturar a l'estació, vaig demanar al «jefe», i aquest em va rebre al seu despatx. Li vaig exposar el meu cas, i ell em tragué la cartera d'un calaix amb l'exigua fortuna que hi portava. En arribar a Sóller, l'endemà em va faltar temps per comprar-me aquell llibre de Llorenç Riber. Vaig assaborir les seves poesies amb autèntica glotonia espiritual, i les comentava amb Guillem Colom que acabava de conèixer. Ell m'ensenyava a destriar les peces capdavanteres d'entre aquelles altres que al seu juí no tenien tant de valor. Tanmateix, a partir d'aleshores, la pompa i la retòrica de Riber entrarien en la meua admiració vers ell.

Pels volts de Nadal del 1939 jo me n'anava llicenciat del servei militar. Això de «llicenciat» era un dir, perquè

amb motiu de la guerra mundial aviat em tornarien mobilitzar per molt de temps. Em vaig aturar a Inca. Vaig veure Ribet que hi feia temps esperant el correu de Campanet. I jo, que ja havia contret amistat i coneixença amb d'altres personalitats de les lletres mallorquines, m'hi vaig presentar i parlàrem una estona junts. Em va admirar el seu tracte afable i cordial, un poc irònic, i amb una punta de finíssima sornegueria. Em deia que l'únic cacic d'entre els nostres poetes era Guillem Colom, «però —afegia— jo aniré a pegar foc als seus olivars de Calvià». Tanmateix una mitja rialleta aflorava als seus llavis. Jo li deia que me n'anava a casa i pensava, acabada la guerra, fer-me pagès, tot dedicant els meus lleures a llegir llibres, de vetlada, vora el foc. Ribet me n'alabà la idea i em definí l'excel·lència d'unes lectures lentes i ben reposades, dient-me que mai no n'oblidaria el benefici.

Fins més endavant no vaig tenir altres oportunitats de relacionar-me amb ell. Tot i el meu carteg constant amb Maria Antònia Salvà, tot i el meu tracte personal amb Guillem Colom, he de dir que el mestratge gairebé diari el rebia de Miquel Ferrà. M'hi havia presentat el poeta mossèn Pere Ribot, evadit de Catalunya durant la guerra i que vaig conèixer casualment en el meu poble de San Joan. De Miquel Ferrà n'aprenia a paladejar finors i delicadeses, i a rebutjar estridències i retòriques. Es veia ben clar que Ribet i Ferrà, malgrat ser d'una mateixa generació i d'una mateixa Escola, vivien summament distants, i poc o molt distants. De totes maneres, jo seguia venerant i admirant Ribet amb tota la seva retòrica i a pompa de la seva poesia. Molt més venerava encara la diafanitat i la puresa de la seva prosa cristal·lina. El mateix Ferrà em confessava malgrat tot, un dia, que d'entre tots els escriptors mallorquins, l'únic que havia aconseguit viure de la ploma era Llorenç Ribet.

Ribet el tornava trobar més endavant a Ciutat. El record a les vetlades de Can Massot. Aquelles vetlades en les quals hi cabien tots els poetes malgrat la diferència de llurs banderes. També el record en una conferència al Cercle Mallorquí pels vint-i-cinc anys de la mort de Costa i Llobera. Totes les altres conferències es donarien, un poc clandestinament, al saló d'actes del palau episcopal. L'única que va tenir un ressò ampli i amb un gran públic fou, com he dit, la de Llorenç Ribet. Ribet tenia un cartell que assegurava l'entrada de gom en gom a la gran sala de fetes de l'esmentat Cercle Mallorquí. El públic que ell atreia no tenia res de minoritari. La retòrica del seu discurs era florejada i farcida sempre d'imatges poètiques.

Mort Miquel Ferrà en 1947, vaig tenir ocasions a bastament de tractar Llorenç Ribet. Tenia una oportunitat magnífica: ell i jo, en les nostres respectives infanteses, ens havíem educat com a Blauets en l'escolania del monestir de Lluc. Ell havia esdevingut president honorari de l'Associació d'antics Blauets, i jo, poc després, n'esdevenia secretari per molts d'anys. Amb relativa freqüència, doncs, ens vàiem a Lluc en les nostres assemblees anyals, i aprofitàvem l'ocasió per parlar junts. A voltes vaig dinar al seu costat. Parlàvem —ja ho crec!— de literatura i de les anècdotes del moment. Criticàvem a té qui té fets i noms de les darreres generacions; sobretot noms i actituds que ben sovint ens desplaïen. No parlàvem gens de política, ni l'hi veia interessat. Tampoc no parlàvem dels seus articles en castellà, ni de les seves traduccions d'encàrrec. Donàvem per ben entès que allò no era literatura. Allò per a ell era treball professional —d'una professió qualsevol!— amb el qual provava de malviure. Aleshores era també membre numerari de la Reial Acadèmia de la Llengua a Madrid, i esser acadèmic, en aquelles saons, contribuïa força al seu prestigi personal. En 1953, pel mes de març va venir de Madrid el ministre d'Educació Nacional per imposar la Gran Creu d'Alfons el Savi a Llorenç Ribet. L'acte havia de tenir lloc en el seu mateix poble natal i enmig de la plaça pública. No he presenciat mai en la meua vida una apoteosi més emotiva i més solemne. Ell mateix va dir en el seu discurs de gràcies, que el ministre havia vingut a dur-li la glòria en el seu propi niu. Evidentment, exagerava. La glòria se l'havia ben guanyada molt abans. En canvi el destí, que s'a-

grada de les ironies i paradoxes, volgué que un dia abans se li morís una germana seva, i al matí d'aquella mateixa diada tan inesborrable, li havia hagut de celebrar el funeral. La festa, però, no es va suspendre, i ell va rebre aquelles altes condecoracions no solament amb visible emoció, sinó també amb llàgrimes de dol en els seus ulls: val a dir-ho tot! La gentada de Campanet i de Ciutat que hi assistí va ser realment multitudinària.

L'Associació d'Antics Blauets juntament amb el Santuari de Lluc volguèrem aprofitar, per iniciativa del prior P. Josep Verd, aquesta oportunitat per retre-li encara un altre homenatge que va tenir lloc en l'assemblea del setembre del mateix any. Hi va ser declarat Blauet Il·lustre, s'hi va entronitzar un retrat a l'oli de Ramon Nadal, i li fou imposada la medalla d'or del Reial Col·legi de Lluc. Juntament amb els antics Blauets hi havia una bona representació literària de Mallorca, i Guillem Colom hi llegí uns versos seus ben inspirats. A Lluc ens hi continuàrem veient fins ben poques setmanes abans de morir. Igualment ens vàiem cada any en la cita aniversària de Costa i Llobera a Formentor. No ens cartejàrem mai: Ribet no escrivia cartes. L'únic testimoni autògraf que guard d'el és una dedicatòria en un exemplar de les seves **Obres Completes** publicades en dos volums per l'editorial Selecta, de Barcelona, en la seva Biblioteca Excelsa. En aquesta dedicatòria em qualificava d'«acèrrim defensor de la bona escola poètica mallorquina». Deman perdó si qualcú troba que m'he sobrepassat en revelar coses potser massa íntimes.

La mort li sobrevingué un poc sobtadament a Campanet un divendres d'octubre del 1958, quan l'esperàvem els antics Blauets per a una festa en el Pont d'Inca el diumenge següent. En l'acte del seu sepeli hi record, amb d'altres amics poetes, el seu company d'Acadèmia, Camilo José Cela, que presidia el dol amb els seus familiars i ostentava la seva medalla d'acadèmic.

Deia al començament, que el Llorenç Ribet que jo vaig tractar i conèixer personalment no és el Llorenç Ribet que literàriament jo més admir. En el temps del meu tracte amb ell, havien ja passat els anys de la seva magnífica producció, i vivia en realitat de les rendes del bon nom que s'havia creat. El Ribet que jo vaig conèixer i tractar no era el Ribet de la gran inspiració poètica plasmada en els seus versos, sinó l'acadèmic, l'escriptor que acceptava encàrrecs editorials i que escrivia a tant la pàgina. Jo el veia desencisat, sense massa entusiasmes, sense il·lusió. S'ha dit que va girar l'esquena a Catalunya i es va acomodar en la causa de la dictadura. Crec que no són exactes cap de les dues coses. Em recorda un poc el cas de Gabriele D'Annunzio que s'arreglerà en el feixisme de Mussolini. Actituds així solen esser entusiasmes esporàdics, que duren un moment. D'Annunzio en realitat no s'hi trobà bé vora Mussolini. Ni tampoc Llorenç Ribet en la dictadura de Franco. Millor dit, Ribet no es trobava bé en cap actitud. Vivia desenganyat. Potser per a ell Catalunya, la Llengua, les Lletres havien estat uns ídols que havia adorat amb tot el cor i amb tota la seva ànima. Quan aquests ídols se li esmicolaren, cremà —com se sol dir— allò que havia adorat i adorà el que havia cremat. Potser gairebé ja només creia en uns pocs valors que rarament es troben en la humanitat: la pau, l'amistat, l'afecte sense enveges, i morí amb les quartilles fresques de tinta sobre la taula.

El seu cas em torna dur En Miquel Ferrà que visqué i morí adorant Catalunya en el silenci i la clandestinitat. Catalunya encara no li ho ha sabut agrair. Llorenç Ribet, en canvi, cremà les seves idolatries. Catalunya li ha agrait exhaurint la magnífica edició de les seves **Obres completes**. I a Mallorca, ¿qui podria enumerar les edicions del seu llibre **La minyonia d'un infant orat**? També em recorda Llorenç Villalonga que fou un catalanista a la seva manera. I Catalunya l'adora i l'admira. Són figures contradictòries, humanament difícils de catalogar. Potser encara: que no admeten la catalogació. Figures d'un gran relleu literari, genials de totes maneres. Llorenç Ribet el veig endinsat en aquesta ombra immensa del misteri.

Mn. Llorenç Ribera en el record

Amb motiu del primer centenari del naixement de Mn. Llorenç Ribera, que enguany, l'any de gràcia de 1981, celebren, la revista LLUC ens ha encarregat a alguns dels que el coneguérem una memòria o record de les relacions amicals i literàries que amb ell vàrem sostenir. Per a mi serà cosa fàcil, perquè em bastarà copiar els paràgrafs que a ell fan referència de les meves «Memòries literàries», que vaig anar escrivint des de l'any 1944 al 1956, d'una manera molt irregular i que es publicaren resumides a aquesta mateixa revista. Crec que aquestes memòries tenen prou importància perquè per elles sabem moltes de les coses de la nostra vida literària quan la nostra Cultura s'hagué de refugiar a les catacumbes, gràcies a la persecució feroç d'un home a qui gran part dels catòlics espanyols, església inclosa, anomenaren providencial, gràcies a un home que per fer callar el beat Ramon Llull i Ausias March, es passejà arreu d'Espanya amb un braç de Santa Teresa, arborat a tall d'espasa imperial.

I ara comencem els meus records sobre Mn. Ribera. Supòs que a través dels germans Massot vaig saber, abans de l'any 1944, que és quan el vaig conèixer, que aquest es trobava a Ciutat i a la seva posada del carrer dels Àngels. Jo enduit per la meua curolla d'aconseguir autògrafs i animat per les cordials acollides que havia rebut en casos semblants de M.ª Antònia Salvà, Miquel Ferrà i Guillem Colom, vaig partir en tren de Binissalem tot duent el tom de «Poesies» de Llorenç Ribera, edició de la Associació per la Cultura de Mallorca, any MCMXXXI edició en fil numerada. Jo portava l'exemplar n.º 5 i amb ell em vaig presentar al poeta. Primerament vaig tocar a la porta de la posada i immediatament s'obrí un finestró practicat a la mateixa porta que donava accés al petit entressol. Vaig veure un capellà que duia un barret al cap i uns papers a les mans, amb els quals sembla que es passejava per la cambra. Mn. Ribera, sense donar-me entrada, em demanà qui era jo i què volia. En dir-li que era un admirador seu que desitjava un autògraf, em replicà que no es podia entretenir, perquè preparava una conferència per aquella mateixa nit. Jo em vaig excusar i vaig partir silenciosament, empegueït, empegueïdíssim com mai més hi he tornat a estar en la vida.

Realment la meua reacció, vista avui, m'estranya a mi mateix, però la veritat és aquesta: que no vaig sentir cap casta de rancor, sinó avergonyiment. Em semblava que jo havia demanat la lluna i que per càstig al meu atreviment m'havien tirat les portes pels morros. ¿Creureu que ara és la primera vegada que ho cont i que no vaig gosar a fer-ho constar a les meves memòries perquè l'avegonyiment em pesava com una llosa de plom? Avui encara conservo el bell tom de poesies d'En Ribera, net de qualsevol dedicatòria. I coses de la vida, molts d'anys després aparegué un jove que s'alçà escriptor i editor i Mn. Ribera li dedicà afectuosament el primer tom de les seves obres completes, però poc temps després jo vaig veure aquest llibre a la parada d'un llibreter de vell, un dissabte, a les Avingudes de Ciutat. No el vaig comprar perquè aleshores no m'hi arribà la butxaca, però en certa manera em vaig considerar venjat.

I ja que el que acab de contar era inèdit, no retrauré res del que ja figura a les meves memòries, sinó uns detalls nous que mai no he escrit, no sé per què.

Ja sabeu que amb motiu del centenari Costa-Alcover es celebraren uns Jocs Florals i que D. Llorenç s'oposava que em concedissin la Flor Natural i fins i tot volgué, infructuosament, anul·lar la decisió del jurat. Que en trobar-lo al Teatre Principal, on es celebrà la festa, en anar a cercar la Reina, enlloc de felicitar-me pel premi sols em digué que la Reina també era de Campanet. L'obra que fou premiada es titula «Flos Sanctorum» i és un recull de dècimes barroques, crec que bastant apreciables. Aquests poemes foren publicats l'any 1956 per la «Imprenta Atlante» i em sembla que va ésser aleshores que En Jaume Vidal li va demanar si li havien agradat i ell li contestà, més o menys: «Hi ha molts de llibres per llegir al món, per perdre el temps amb En Mojanet». En Jaume Vidal, que m'ho contà, em digué que va tenir ganes de replicar-li, poc més, poc menys: «Doncs jo he perdut el temps llegint-lo a vostè».

Un any, quan ja Mn. Ribera havia rebut merescudament la seva condecoració d'Alfons el Savi —no hi ha cap rei del casal Catalunya-Aragó que doni nom a cap medalla o banda— ens trobàrem a Formentor, a la festa anual de-

dicada a Costa i Llobera, i en acomiadar-nos de la Verge em vaig posar per pura casualitat a la seva esquerra. Ell encetà una bella conversa, perquè tenia el do de la simpatia i de l'amenitat i fins i tot crec que em lloà, com sempre feia al meu davant. Parlant, parlant em digué que els poetes sempre duim una floreta al trauc. I mentre m'ho deia, es passà el seu dit polze esquerra davall la solapa del seu abric talar i me la fregà pel nas. Tot seguit, en veure ell que hi duia la condecoració es disculpà tot dient: «Oh, no ho deia per això, no ho deia per això».

Aiximateix tantes punyides m'arribaren a cruixir una mica i quan jo escrivia el meu llibre inèdit titulat «Panegírics blancs», dedicat altra vegada als sants, en tocar la vida de Santa Úrsula i les seves companyes, que també havia cantat Mn. Ribera i les havia tractat d'«òsses lentes» em vaig voler venjar i vaig escriure:

«Doncs sota el títol de ma vila austera, jo sol, Llorenç i Cardenal Moyà, predic per defensar-vos del prevere Llorenç, que d'òsses lentes us tractà».

Així, cantant cantant, vaig fer «simple prevere» a D. Llorenç i jo em vaig autotitular Cardenal. Cal dir que jo el volia tractar de canonge, però la rima m'ho impedí i agravà la venjança...

Per acabar, vull dir que no guardo gens de rancor a Mn. Ribera, al qual considero com un dels grans poetes que Mallorca ha donat a la nostra Cultura i que per a mi «La minyonia d'un infant orat», que ens ha llegat, és el nostre «Platero y yo» i endemés no li és inferior, però he volgut contar aquests fets perquè es tracta de perfilar entre tots l'autèntica figura humana de Mn. Ribera, amb les seves grandeses i les seves febleses d'home mortal, però de poeta immortal.

**LLORENÇ MOYÀ GILBERT
DE LA PORTELLA**
Ciutat, setembre de 1981.

Record personal i literari de Llorenç Riber

Ca don Joan Llobera va esser durant molts d'anys, ben bé fins a la mort del senyor de la casa, el centre de les vetlades del Port de Pollença, allà per l'època ja remota de la meua adolescència. Can Llobera era veïnat, paret per paret —o quasi sense paret, perquè les terrasses gairebé es tenien—, amb la casa del meu oncle Joan Planes, on jo hi solia fer estades més o menys llargues dels meus feliços estius. No cal dir que la freqüentació entre les dues cases, can Llobera i can Planes, era absoluta i d'una plena, tot i que respectuosa, familiaritat. Don Joan Llobera era amic de pintors —ell mateix pintava—, havia rebut els mestres de l'anomenada Escola Pollencina, començant per Anglada-Camarasa i acabant per Roch-Minué, i s'agradava també del tracte amb la gent de la lletra. Era senyor de diverses terres, cases antigues i possessions, entre les quals Gabellí gran, on el setembre del 1910 datava, com a conclosa, una bella composició sobre el camp de Mallorca un poeta nascut a la vila d'aquells paratges, Campanet, ara fa devers cent anys. (Dic «devers» perquè a l'edició d'obres completes per l'editorial Selecta i al **Diccionari biogràfic** de S. Albertí diu que va néixer el 14 de setembre del 1882 i a l'article corresponent de la Gran Enciclopèdia Catalana, signat per J. Massot i Muntaner, es dona per any del seu naixement el del 1881).

Don Llorenç Riber passava temporades estivals a ca don Joan Llobera del Port de Pollença. Era ben natural que, donades les afeccions d'aquest senyor, un poeta il·lustrat, fill, a més, de pagesos lligats amb les seves terres, fos objecte del seu tracte, i de tracte molt deferent. Don Llorenç, de vetlada, era pregat sovint de llegir una poesia o algun capítol de **La minyonia d'un infant orat**; ell deixava que insistissin: argüia que allò li desvetllava dolorosos records d'aquell irrecuperable temps passat; però sempre acabava accedint. I aleshores l'haurien sentit modular els seus versos o el ritme onejant de la seva prosa amb una veu fosca, lenta i plena de meravelloses sonoritats. Llegia molt bé: donava als textos la seva màxima expressivitat. Era una festa de mels i de colors: com si Mallorca s'endiu-

menjàs per sortir a la plaça en dia de festa. La concurrència aplaudia, i aplaudia molt de veritat, la lectura del poeta, i en demanava més; fins que ell, amb un irrefutable gest de la mà, que subratllava tancant els ulls —aquells ulls negres, profunds, encerclats d'ulleres moradenques, que tenien mirada, alhora, de profeta, de bruixot i de sàtir—, donava per conclosa la seva actuació. La tertúlia reprenia, llavors, el diàleg normal, entre comentaris d'art i lletres, noticiari del dia i un ample marge per la maldiença, com en tota tertúlia que es paga de mantenir-se en bona amenitat.

Al Mal-Pas, a l'altre banda de la badia de Pollença, on jo, a cal meu pare, tenia l'estatge estival fix, també hi venia don Llorenç Riber: posava, si mal no m'err, a can Vich, de N'Aina Calvo i Gelabert, casada amb En Guillem Torres i Cladera, que eren també senyors de terres campaneteres. Allà vaig rebre de boca del poeta els primers elogis de la meua poesia, i l'oferta, fins i tot, d'un pròleg per quan em decidís a publicar-ne un recull. Jo vaig contestar, amb aquell punt d'insolència propi de la joventut, però sense abdicar d'una certa bona educació, que preferia publicar els meus llibres sense pròlegs aliens. Don Llorenç va somriure... I va continuar fent l'elogi dels meus poemes, quan n'hi arribava qualcun i el llegia. Perquè no sempre llegia els poemes de la gent novella. Una vegada li vaig demanar què havia trobat d'un recull de poemes d'un poeta de la nostra colla que havien premiat a un certamen. Em va respondre: «No l'he llegit. Massa hem fet de premiar-lo!» Quan, essent a Madrid, el vaig anar a veure, al col·legi major on ell vivia, i a fer-li oferta d'un exemplar del meu primer llibre de versos, ni en va fer cas. Li acabaven de donar la creu d'Alfons el Savi, i la'ns mostrava: la se posava, penjada al coll amb l'ampla cinta, i llavors deia: «Aquesta petita és per dur en es trau», i també la s'hi posava. «Totes dues», deia molt satisfet, «les han comprades per subscripció popular». Estava molt satisfet; el meu llibret, no crec que arribàs a obrir-lo. Això devia esser el 53 o 54. El vaig tornar veure després, clares vegades —als dinars que els mallorquins residents a Madrid feien desiera, en alguna al-

RÀDIO POPULAR

una amiga de tot lo dia

C. O. P. E.
MALLORCA

Homenatge a Ll. Riber (gener 1955) a Campanet. Parlament del ministre J. Ruiz Jiménez.

tra ocasió consemblant—; es va morir tal dia com avui, l'11 d'octubre, del 1958, a Ciutat —hi vivia, a dispesa, a ca unes parentes meves Torrents, per devers les Caputxines—, si no és que el s'enduguessin a Campanet perquè es morís al seu poble; jo no era a Mallorca i no vaig poder anar a l'enterrament.

Però record que, en rebre la notícia de la seva mort, vaig recitar per mi mateix aquell poema que havia compost a Gabellí: era **Porqueret de la pellissa...**, una de les obres mestres i més celebrades de la poesia de mossèn Riber. Perquè Llorenç Riber és el darrer poeta, per avui, l'obra del qual fa part d'una literatura plenament rebuda i acceptada a Mallorca; de tal manera que **Galilea, lloc ventós...**, **Porqueret de la pellissa...** i **La minyonia d'un infant orat**, juntament amb **El pi de Formentor** de Costa i Llobera, **La Serra i La Balanguera** de Joan Alcover i les **Rondaies mallorquines** d'En Jordi des Racó (a) mossèn Antoni Maria Alcover, constitueixen el que en podríem dir una «literatura oficial» mallorquina, només discutida per algun jove poeta eixelebrat —tal com pertoca— i només ignorada pels forasters d'importació i pels marginats. Aquesta acceptació no és injusta, sinó ben explicable i dona fe d'uns singulars i fermes valors espirituals del poble mallorquí. No és aquí lloc d'analitzar les raons d'aquesta acceptació unànime —anàlisi que, tanmateix, caldria fer—, però sí de fer amb tota justícia l'elogi de la poesia i la prosa de Llorenç Riber.

Els dos poemes que citava com a més celebrats dins la seva obra poètica, **Galilea...** i **Porqueret...** són sengles gloses de dues gloses populars. Per aquestes gloses, o comentaris, el poeta continua, com és habitual en aquest tipus de composició, en el mateix metre i estrofa, només alterant una mica la distribució de rims, i carrega la mà, sàviament, en la utilització de la metàfora: la mar és un ull blau i el favar florit té cent mil ulls, la xeremia és un aucell sense niu; la nit baixa de la muntanya, banyada com una collidora que du el vestit mullat, i el cor del porqueret és com una magrana que s'esflora i esclata de robins... Aquestes metàfores, perfectament evocadores i de fàcil entenent, alcen el to poètic de les composicions, sense desarrelar-les, però, per una estirada massa culta, del terròs popular, on tenen la bona llecor. Aquest lligam, establert gràcies a una fina sensibilitat regida per una insubornable intel·ligència, el trobam també a **La minyonia...** Comença el capítol VII, titulat **El cabdill**: «Horaci diu aquesta bella sentència: "Qui en ell confiarà, el rei de l'eixam serà". **Qui sibi fidet, dux reget examen**». Traduir amb aquests versos de minyons una sentència horaciana, no és empresa fàcil, si volem que la traducció doni tan exactament el sentit del clàssic. Els exemples poden seguir: explicar que l'òliba té el nom llatí d'**Ulula religiosa** és del tot entenent per qualsevol pagès, encara que sigui analfabet, per poca imaginació que tenguí, sols que intueixi la tenebror en aquell

esdrúixol, **úlula**, dominat per la repetició de la més fosca de les vocals.

Aquesta inflada retòrica —la «turgència oriental», que ell en deia— li serveix per menar la lleu ironia amb què relata les seves memòries d'infant i per solemnitzar les històries dels viatges a la recerca del Paradís perdut. «Mossèn sant Brandan fou home de gran penitència i d'estreta abstinència i de molta virtut; i regia, amb l'imperi de sa crossa abacial, una lenta ramada negrejant de tres milia monjos». Així comença la primera de les dues narracions que integren el volum **Els camins del Paradís perdut**. S'agrajava d'aquestes velles narracions: llegendes hagiogràfiques —és autor d'**Els sants de Catalunya** i d'un inacabat **Any cristià**—, històries dels temps passats, profanes —recordem el seu **Romanceret gòtic**— o devotes, vides de santes —**Les corones**—, més que no de sants... La bellesa que plaïa a mossèn Riber era aquell que entra pels ulls: colors, flors, perfums, el gust de la fruita sucosa, músiques, les defallències dels amors humans. És del tot natural que preferís traduir Virgili que no Horaci: el mantua no detesta tan radicalment els **persicos apparatus** com l'home de Venusa. La solemnitat d'algun vers virgilià és molt bellament interpretat, i amb exactitud, en la traducció riberiana. Perquè, a l'hora de traduir, cal servir, no solament el sentit precís de l'original, sinó també el to, la intenció estètica.

Tres, diu el mateix Riber, el **Psalteri** de David, les **Converses tusculanes** de Ciceró i el **Tirant lo Blanc**. Són, tanmateix!, els components fonamentals de la nostra cultura: el Cristianisme i la formació de la pròpia personalitat, cultural i política, en l'Edat Mitjana. Amb aquests tres estalons que el sostinguessin, mal podia caure. I és per ventura gràcies a tan bon suports que, tot i els motius que hi pugui haver —raons polítiques, de gust, de moda...— en contra del manteniment de l'atenció vers l'obra de Llorenç Riber, perdura aquesta amb la vigoria de la primera joventut.

JAUME VIDAL

Barcelona, 11 d'octubre del 1981

Librería Jovellanos

UN SEGLE AL SERVEI DEL LLIBRE
I DE LA CULTURA

Jovellanos, 1

Tel. 22 14 66

CIUTAT DE MALLORCA

Sense cap altra riquesa que els meus ulls tranquils

(Notes per a una interpretació de «La minyonia d'un infant orat» de Llorenç Riber)

La lectura de **La minyonia d'un infant orat** em condueix cap a una pregunta que m'ha sorgit sempre dins el pensament, cada vegada que he tingut en les mans la magnífica narració de Mossèn Llorenç Riber: Què ens volgué explicar amb aquest relat entorn de la seva vida d'infant? ¿Quin és el missatge profund d'aquesta prosa exhuberant i lírica, puntejada d'imatges plenes d'encis, ex-tretes sovint tant del llenguatge popular com de la formació humanística que Riber indiscutiblement posseïa?

Tractaré avui de trobar resposta a aquesta pregunta. De fet, voldria precisar que la intenció de Mn. Riber no devia ésser cap altra més que explicar el seu record, el record llunyà d'una infantesa que, amb el temps, havia idealitzat. Però sovint, ens hem quedat amb aquesta primera lectura i hem qualificat tot seguit «La minyonia...» d'una «bella mentida». N'hem vist la idealització del seu petit clos pairal i la projecció sobre el paisatge del seu estat d'ànim, dels seus sentiments enyoradissos. Per altra banda, no ens pot sorprendre que Riber abocàs damunt el paisatge que li era familiar el seu propi drama, perquè aquesta havia estat una de les característiques principals de l'Escola mallorquina: la identificació amb la terra —amb el propi país— pels camins de la projecció sobre la Natura del drama interior que atordeix i que crema.

Si teníem en compte l'any en què es publica «la minyonia...» potser acabaríem d'entendre el problema que en un primer pla, Riber projecta sobre la seva prosa. La primera edició és de l'any 1935: una data certament decisiva en la història de la nostra vida col·lectiva. La segona edició ja no es publicaria fins després de vint-i-set anys, el 1962, traspasat el seu autor i encara fresca la memòria del compromís que havia mantingut —algú ha dit que a contracor i per necessitat de diners i de

pompes— amb el règim que havia enderrocat, perseguit i proscrit la cultura i la llengua a la qual pertanyia la seva millor obra d'escriptor. El 1935 Riber tenia cinquanta-quatre anys i era, per tant, un home madur. No era un home vell i podríem pensar que es trobava en la plenitud de la seva formació intel·lectual. He retret aquest punt, perquè em sembla ben clar que en la prosa exhuberant i barroca de «La minyonia...» hi és ben patent, aquesta maduresa. És l'humanista, que escriu, l'humanista que recorda la seva vida a partir dels llocs en què va viure la seva infantesa orada, desvergonyida, potser llunàtica i plena de joia, de la joia —i aquí podríem trobar-hi una part important d'aquella veritat profunda que s'abscondeix sota l'aparent idealització del món que descriu— d'haver estat plenament un infant orat. Al costat de l'humanista, el poeta: l'home que en fa del llenguatge l'instrument i la clau de totes les màgies. L'estil de Llorenç Riber és sempre una conjunció fascinant d'aquests dos extrems: La reflexió humanística, que aboca sovint ençà i enllà —pensaments d'autors llatins, sobretot— i la imatge poètica que extreu quasi sempre del llenguatge del poble. Un i altre al servei de la idealització dels primers escenaris que configuren la seva vida. No obstant, aquesta és la mentida de Llorenç Riber. Cal ara esbrinar el punt on es troba la seva veritat. Una veritat que és ben possible que abocàs d'una forma inconscient damunt la seva obra.

La minyonia d'un infant orat és, des del meu punt de vista, el relat d'un viatge, la narració d'una petita epopeia o l'explicació d'una íntima aventura humana. Es tracta del viatge a través del qual l'infant orat —vingut al món sense cap altra riquesa que els seus ulls tranquils— haurà de portar a terme l'aventura fascinant que condueix l'home

de la naturalesa a la cultura, des de la terra paradisiaca de la infantesa a la ciutat dels llibres.

És cert que la visió que en guarda als cinquanta i tants d'anys, l'humanista, d'aquell temps d'oradura és un record bell i venturós. Un record idealitzat, potser, sublimitzat, jo diria sensualitzat, perquè és precisament la sensualitat allò que dona vida i encantament tant als seus versos com a les seves traduccions i a la seva prosa. Una sensualitat que s'escampa tant al llenguatge com als temes que tracta, com a les històries que recorda i explica. Però mai no desperta, o quasi mai, la nostàlgia pel bon temps de la infantesa. És cert que podem trobar en algun lloc del relat com si ressorgís, ni que sigui breument, el mite de la vida d'or, tan estimat pels poetes mallorquins de l'Escola, l'admiració pel bon temps antic: «Els homes vells... recorden encara amb recança la bondat d'uns altres temps, una edat d'or efímera, en què tothom anava pel solc i llaurava dret» (Pàg. 29, de la 2.ª edició). Però Riber ens comunica la sensació que no acaba de creure's que la perfecció es trobi en els orígens, sinó en el camí i en la possibilitat de fer aquest camí amb els ulls ben oberts.

No debades ens introdueix al relat, tot recordant Verlaine. L'orfe al qual Verlaine havia dedicat el poema al qual pertany la cita de Riber era Kaspar Hauser, el joveçà desconegut i estrany que, tambalejant i extraviat, havia comparegut enmig d'un carrer de Nüremberg, una tarda de maig de 1828. La història d'aquell jove marginat del contacte amb la societat humana que havia romàs des de la naixor llargament tancat entre quatre parets, com-mocionà quasi cinquanta anys més tard a Paul Verlaine, que el 1873 publicà el poema **La chanson de Gaspard Hauser** en el qual venia a explicar el drama profund de Kaspar: l'infant que

Riber amb sa mare i germanes, els anys de la República.

no va conèixer ni l'amor ni el suport d'una persona amb la qual pogués establir llaços de comunicació i d'afecte. Era tan pobre, el seu esperit, que no posseïa gairebé res més que els seus ulls tranquils, la seva mirada potser molt més astorada que tranquil·la.

No sé si Riber coneixia, al marge del poema de Verlaine, la història de Kaspar Hauser que l'havia motivat. Pens que no en devia tenir gaires notícies, perquè de fet l'infant orat de Riber no té res a veure amb l'orfe de Verlaine. Hi ha un punt, emperò, que explicaria la seducció que Riber sent per aquell vers: com l'orfe del poema, l'infant orat havia vingut al món sense altra riquesa que els seus ulls tranquils. I Riber té un especial esment de recordar-nos-ho, per a explicar-nos que el camí de la cultura comença a l'hora en punt en què els ulls se'ns obrin damunt aquesta terra, per la via de les percepcions, en definitiva, de la sensualitat. Potser, Riber hauria d'haver corregit Verlaine i estendre la seva referència als altres sentits, al tacte i al gust, a l'oïda, i a la pell, i a l'olfacte...

És cert que la sensualitat no li deixa veure el drama dels homes que es mouen i treballen dins el paisatge que l'enlluerna. Fervorosament, ens parlarà de la pobresa idíl·lica dels pares «que menjaven a mitges pa amb amor, que és més gustós que no pa amb mel» (Pàg. 10, 2.ª edic.), de com arribà al món a «guiar la dansa» de la ronda franternal; potser ens recordarà a Proust en referir-se a l'olor de la malvarrosa del convent de les monges agustines, que li porta records d'infantesa, o ens encisarà amb la màgia de les històries de crims antics, de pors

secretetes, de troballes esplèndides de taleques d'or... Ens emocionarà la visió del nét que espera que l'avi arribi el cap de setmana del treball per menjar-se els rosegons de la taleca... O sentirem, perventura, l'olor de les flors de pèsol, que havien estat el seu primer furt.

Hi ha al llarg del llibre —a través del camí— una constant referència, podríem dir rousseauiana, a l'escola lliure de la natura, a les aventatges de les lliçons apreses directament en contacte amb els homes: «La plaça, doncs, era el meu teatre, i la meua palestra, i el meu gimnasi i el meu palenc» (Pàg. 30, 2.ª edic.). Es burla i ironitza sobre l'escola memorística i castellanitzant del poble (Veg. el capítol V) i acaba per befar-se de les ensenyances pretesament morals de l'escola: «Aleshores jo vaig aprendre d'esser bon al·lot en uns **Cuentos morales**» (Pàg. 38, 2.ª edic.). I ens explicarà la frissor d'escapar-se de la vida monòtona i morta de l'escola i partir comellars enllà a «canar món» i a «engolir vent» (Pàg. 45, 2.ª edic.), a llegir «les fulles vives dels arbres» (Pàg. 91, 2.ª edic.).

Hi ha un altre aspecte de l'aventura que em té certament fascinat: els camins a través dels quals l'infant orat sent com li creix dins el cap la força poderosa de la imaginació. Un camí tot de terrors infernals, de la por que sorgeix de la penombra de l'església —el descobriment fascinant de la por i el risc de combatre-la per les voltes del temple—, un camí tot de sants d'altar i tombes de rectors antics forneix la imaginació d'aquell al·lot, de la mateixa manera que l'ha afaiçonada durant segles damunt aquesta terra: rondalles i

miracles, exemples i antigues històries que la gent ha explicat milers de vegades de la boca a l'orella. També cal destacar en aquesta estructuració de l'imaginari la contribució dels tres oncles pels quals sent una veneració especial: El místic oncle Pere, que li explica les històries de l'Evangelí tot avançant-se al predicador. Escoltant-lo —advertirà Riber— «en la boira vaga de mon pensament s'hi encenien estels en ramells tremoladissos» (Pàg. 65, 2.ª edic.). L'oncle Manuel, rabelesià, que sabia infinites històries de frares exclaustrats dignes de la **Disputa de l'ase**, del **Cibalum mundi** o del **Libro de buen Amor**. I l'oncle Guillem, el ferrer que tenia llibres dolents: **La vida es sueño** i l'almanac d'**El Globo**. També, els relats del pare de les guerres carlines. Són relats —relats orals, en definitiva— que l'uneixen al passat familiar, a la peripècia del grup humà amb el qual es sent identificat.

Quan l'infant orat arriba finalment a la ciutat dels llibres el camí ha estat llarg i el viatge tot ple d'experiències. És ben segur que en voldríem saber més coses d'aquesta aventura. L'escriptor, emperò, ens la tanca amb la seva arribada al món de la cultura, després d'explicar-nos el camí que ha seguit. «Diu Horaci —adverteix—, el poeta llatí, mestre de les sentències, que el vas conserva molta estona l'olor de la primera substància que s'hi abocà» (Pàg. 113, 2.ª edic.). Així, els tres llibres que «han passat per la meua ànima i l'han llaurada com si fos un camp i l'han deixada sembrada i fèrtil» (Pàg. 113, 2.ª edic.) són els **Salms** de David, les **Converses Tusculanes** de Ciceró i **Tirant lo Blanc** de Joanot Martorell. Són llibres que ha de llegir sovint d'amagat, escapant-se de la vista dels prefectes, dels superiors o fins i tot del propi professor de literatura, de vegades robant temps a la son. Aquests tres llibres «insinuen la direcció triangular que vaig donar ulteriorment a les meves petites activitats literàries» (Pàg. 118, 2.ª edic.). Dels **Salms** de David, potser en va treure l'emoció del llenguatge poètic, de la metàfora i de la imatge: la natura que salta, i riu, i canta... De les **Converses Tusculanes**, la passió pels clàssics, però també la convicció que la poesia és possiblement «un perill». De **Tirant lo Blanc** el commou sobretot el plor de la princesa Carmesina sobre el cos fred de Tirant.

Són llibres que li parlen de vida enfront de la **Preparación para la muerte** que havia vist a casa quan tenia deu anys. Llibres plens d'una bella i venturosa sensualitat. El final de la història es tanca talment un conte popular. És com una porta que es clou. L'infant orat s'hi troba bé a la ciutat dels llibres. «I encara ara hi és» (Pàg. 118, 2.^a edic.), perquè s'hi troba bé i és ben segur que allò que més desitja és restar-hi molts d'anys.

GABRIEL JANER MANILA

Son Malferit, setembre de 1981

Prehistòria de la catalanística a Hongria: Albí Körösi

per Sylvia Kotlán

El primer personatge veritablement destacat dels estudis hispànics a Hongria, l'autor de la primera història de la literatura castellana en idioma hongarès, (1) Albí Körösi, fou, al mateix temps, el primer catalanista i catalanòfil d'Hongria.

Albí Körösi nasqué el 16 de gener de 1860 a Selmecbánya (avui Banská Štiavnica, Txecoslovàquia). Va créixer en un ambient multilingüe i va adquirir una admirable facilitat per als idiomes. Després dels estudis de segon ensenyament, el 1876, va ingressar a l'Orde dels Escolapis. Va estudiar a la Facultat de Teologia de Nyitra (ciutat al nord-oest de la Hongria d'aleshores, avui Nitra, Txecoslovàquia) i a la Facultat de Filosofia i Lletres de Budapest. Llicenciat en Biologia i Geografia, treballà a diferents instituts del país. El 1891 es va establir a Budapest. Amb el passar dels anys va aprendre els idiomes alemany, italià, francès, llatí, grec, anglès. Era a Nyitra quan començà a interessar-se com a autodidacte per la llengua i cultura castellanes. El 1895 publicà l'antologia **Perles de la poesia castellana**, (2) un ramell de 130 versions líriques en hongarès. Aquestes i d'altres traduccions del castellà li valgueren més tard el reconeixement tant a Hongria com a l'estranger. El 1899 va ésser nomenat membre corresponent de la Real Acadèmia Espanyola de la Llengua. Al llarg de la seva carrera va rebre molts altres honors: era membre corresponent de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona a partir del 16 de febrer de 1901, membre d'honor de l'Associació d'Escriptors i Artistes Espanyols des de l'any 1902, el mateix any el Govern espanyol li concedí la creu d'Alfons XII, etc. Dels anys 1890 ençà, Körösi mantenia correspondència amb molts personatges de la vida cultural espanyola, i amb diversos hispanistes del món. (3) Col·labora en una sèrie de revistes estrangeres. L'any 1912 ocupà el càrrec de lector d'espanyol a la Facultat de Lletres de Budapest; més tard ensenyà castellà a la Facultat de Ciències Econòmiques. L'altreia poderosament el **Quixot**. Les seves investigacions al respecte el van conduir a l'elaboració de la «tesi de Körösi», que consisteix a postular una confluència de la imatge real de Cervantes amb la de Don Quixot (4).

Aquesta interpretació fou presentada per l'autor i acollida calorosament durant el seu sojorn a Espanya, l'any 1921. L'activitat de Körösi com a hispanista culminà amb la publicació de la primera síntesi històrica de la literatura castellana en idioma hongarès, una empresa capdavantera que fins avui ha quedat sense imitació.

El P. Albí Körösi en els seus darrers anys.

Albí Körösi morí a l'edat de 76 anys, el 1936, en plena vitalitat.

Els seus primers contactes amb el català es van produir a principis de segle. Tot i que encara no parlava el català, sembla que ja s'hi interessava, puix que una part considerable de la seva correspondència s'adreçava cap a Catalunya. A més de savis escolapis, com Jaume Barrera (1879-1942) i Tomàs Viñas (1864-1929), s'escrivia amb el poeta i escriptor Francesc Badenes i Dalmau (1866-1917), l'erudit Joaquim Miret i Sans (1858-1919), el metge Benet Roura Barrios, l'escriptora Víctor Català, Francesc Maspons i Labrós (1840-1901) president de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, el poeta Josep Falp i Plana (1878-1913), el pro-

fessor i literat Joan Lluís Estelrich i Pirelló (1856-1923), el gran poeta i dramaturg Àngel Guimerà, etc. Posteriorment s'escrivia amb l'erudit, novel·lista i impressor Víctor Oliva (1884-1948) que s'ocupava del centenari de Víctor Balaguer, i amb el canonge mallorquí Antoni Sanxo Nebot (1895-1961).

Körösi s'identificava cada cop més amb la problemàtica catalana. A més de les lletres, s'interessava també per la història catalana i les seves relacions amb l'hongaresa. L'any 1900, Tomàs Viñas promet enviar-li la gramàtica de Nonell.

Al primer període de la seva activitat com a catalanista, Körösi va fer traduccions. Llàstima que en traduir **Lo cap d'En Armengol d'Urgell** de Víctor Balaguer s'hagués servit encara de la versió castellana que fou posada a la seva disposició per Tomàs Viñas (5). Altres traduccions seves —basades ja en l'original català— són set poesies de Jacint Verdaguer i dues més de Víctor Balaguer, publicades totes a la prestigiosa revista **Katholikus Szemle** (6). El nostre catalanòfil va trasplantar a l'hongarès també **El Pi de Formentor** de Miquel Costa i Llobera, i l'any 1908 guanyà amb aquesta traducció un premi als Jocs Florals de Pozsony (avui Bratislava, Txecoslovàquia). Segons el parer, potser no del tot objectiu, del ja esmentat Antoni Sanxo —qui coneixia l'hongarès—, la versió «no porta ni la més lleu empremta dels defectes, mai que imperceptibles, de la millor traducció» (7). Entre els seus projectes figurava traduir **Terra baixa** d'Àngel Guimerà. Malauradament, això no va passar de projecte. A l'Arxiu dels Escolapis de Budapest vaig trobar una indicació segons la qual Körösi traduí el poema **L'any mil** de Guimerà i que el poema aparegué publicat; no he pogut descobrir, però, aqueixa publicació.

Körösi no sols traduïa poesies catalanes, sinó també volia fer conèixer a Espanya la lírica hongaresa. A prec d'ell, el gran Àngel Guimerà va traduir al català dos poemes del poeta nacional d'Hongria, Sándor Petöfi. El culte a Petöfi va trobar un altre representant en la figura del poeta valencià Francesc Badenes i Dalmau. El literat mallorquí Joan Lluís Estelrich també s'hi va unir, tot i que amb unes traduccions al castellà (8).

El Liceu dels Escolapis a Budapest, on Körösi va ser professor i resident molts d'anys.

va assabentar de l'existència de la llengua i de la cultura catalanes i en va poder conèixer alguns dels més grans creadors.

SYLVIA KOTLÁN
Universitat de Budapest

NOTES

(1) Albin Körösi, **A spanyol irodalom története**. (Història de la literatura castellana), Budapest 1930, 448 pàgs.

(2) **A spanyol költészet gyöngyei**, Budapest 1895.

(3) Aquesta correspondència, inèdita, es conserva a l'Arxiu dels Escolapis, a Budapest.

(4) La idea de la coincidència física de Cervantes amb el seu personatge va ser exposada per Körösi a la sessió del 21 de gener de 1917 de l'Acadèmia de Sant Esteve. Vegeu-ne el text al butlletí d'aquest organisme («A Szent István Akadémia Értesítője», 2/1917/, 29-42).

(5) **Armengol, urgelli gróf feje** (Lo cap d'en Armengol d'Urgell). Dins el recull **Spanyol téli esték** (Tardes espanyoles d'hivern), Budapest 1901, pàgs. 208-228.

(6) V. Balaguer, **Az Ave-Mária-harang** (La campana de l'Ave Maria), «Katholikus Szemle», 22/1908/, 551-555; **A montserrati Szűzhez** (A la Verge de Montserrat), *ibid.*, 24/1910/, 887-892.

J. Verdaguer, **Barcelonához** (A Barcelona), «Katholikus Szemle», 21/1907/, 282-283; **Az énekes fiú halála** (La mort de l'escolà), *ibid.*, 22/1908/, 942-943; **A megfeszített Jézushoz** (Lo Jesús crucificat), *ibid.*, 23/1909/, 395-396; **Istenemhez** (A mon Déu), *ibid.*, 25/1911/, 186-188; **Édes fogság** (Dolç cativeri), **Könyv a lelkem** (Mon cor és un llibre...), **A fájdalmas Szűz** (La Verge dels Dolors), *ibid.*, 25/1911/, 746-747. La secció de traduccions de la bibliografia de les **Obres completes** de Verdaguer /«Biblioteca Perenne», Barcelona 1964, pàgs. 1531-1536 / desconeix aquestes versions hongareses.

(7) A. Sancho Nebot, **El Padre Albino Körösi**, «Studia», nov. de 1930, 377-378. La versió hongaresa de **El Pi de Formentor** figura a l'edició poliglota del poema (Palma de Mallorca, 1975), pàgs. 111-112. Vegeu-hi també pàg. 42.

(8) Körösi parla d'aquestes traduccions en el volum miscel·lani **Petőfi a világirodalomban** (Petőfi a la literatura universal), Budapest 1911, pàgs. 143-158. Les dues versions catalanes fetes per Guimerà es conserven a Budapest, a l'Arxiu dels Escolapis.

(9) Vegeu Fr. de B. Moll, **Un home de combat** (Palma de Mallorca, 1962), pàg. 77.

(10) A katalán nyelvi kongresszus (El Congrés de la Llengua Catalana).

(11) A. Körösi, **A virágjátékok** (Els Jocs Florals) «Katholikus Szemle», 22 (1908), 756-771.

(12) A. Körösi, **Istoria de la fiyła del rey Dungria**. Katalán-provençei legenda. Tanulmány az ó-román irodalom és dialektológia köréből (Llegenda catalano-provençal. Estudi sobre antiga literatura i dialectologia romàniques), Budapest 1914, 62 pàgs.

(13) **Miscelánea filológica dedicada a D. Antonio M.º Alcover**, Palma de Mallorca 1932, pàgs. 473-507.

Gràcies a la seva intensa correspondència, Körösi s'assabentà de la preparació del Primer Congrés de la Llengua Catalana. N'acolli la idea amb franc entusiasme i s'hi adherí facilitant les seves suggerències (9). Körösi va rebre una invitació a participar-hi també personalment, cosa que finalment resultà impossible, no gensmenys seguia amb atenció les sessions del Congrés, que el seu franc amic Benet Roura Barrios comentava de moment a moment, en un to familiar, anecdòtic, crític, sense escrúpols ni tan sols respecte a personatges destacats, intentant proporcionar-li una imatge ben real de l'ambient del gran esdeveniment.

A fi de fer-lo conèixer a Hongria, Körösi publicà el 7 de novembre de 1906 un llarg article al diari **Budapesti Hírlap** (10). En primer lloc intenta definir allò que els lectors entenen per «català». Es pronuncia per la independència del català com a idioma romànic amb una rica tradició cultural, i esbossa l'evolució d'aquesta tradició. Parla de la relativa unitat lingüística de les llengües pirinenques, del floriment de les lletres medievals, trencat per la Decadència per a reprendre nova vida amb Aribau i Rubió i Ors. Descriu el panorama cultural català de mitjan segle ençà. Esbossa els preparatius del Congrés, recalçant el paper de Mn. Alcover i les adhesions estrangeres. Dóna el nom dels participants més insignes. Per a acabar, desitja èxits a la purificació i unificació del català i concretament la realització del gran Diccionari de Mn. Alcover.

Al març de 1908 Guimerà convidà Körösi al cinquantenari de la restauració dels Jocs Florals de Barcelona. Körösi, que no va poder acceptar la invitació, donà notícia entusiasta de la commemoració en un extens assaig on ressenyà tres intents de revitalitzar els

Jocs Florals medievals (els de Barcelona, Colònia i Pozsony), tot destacant la solidesa i els resultats de la iniciativa catalana (11).

A fi de doctorar-se, el 1914 va terminar un estudi consagrat a **La fiyła del rey d'Ungria** que recorre la trajectòria d'aquesta llegenda amb una anàlisi que vol ser filològica, però que —almenys a la part lingüística— no sempre supera un nivell d'aficionat (12). Körösi, segons el pròleg, s'entusiasmà molt davant la notícia d'una llegenda de tema presumptament hongarès, i una vegada aconseguida l'edició que en va fer B. Muntaner, l'havia traduïda ja l'any 1902. El màxim mèrit del treball és, probablement, aquesta excel·lent versió hongaresa que ocupa l'últim terç del llibre.

L'activitat de Körösi com a catalanista adquirí nou impuls per la correspondència amb A. Sanxo Nebot. D'aquest intercanvi de cartes sorgí la darrera gran empresa, l'estudi històric **La Magna Carta, la Bula Aurea, los Privilegios de Aragón y Mallorca y el Jus Resistendi en la Edad Media** (13). A la llum d'una llarga sèrie de dades històriques, Körösi es proposa demostrar i comprovar que al segle XIII Hongria i Aragó estaven molt més vinculats entre si de com ho reconeixien els historiadors. Aquest treball mai no fou publicat a Hongria, tot i que les seves aportacions valdrien la pena de ser més conegudes.

L'obra d'Albi Körösi com a catalanòfil va tenir uns evidents limitacions, degudes sobretot a la seva defectuosa preparació filològica i la seva gairebé exclusiva vinculació als cercles jocfloralescs. Tot i això, hom no pot negar els mèrits del savi escolapi: fou a través de la seva activitat, centrada sobretot al primer decenni del nostre segle, que el públic lector d'Hongria es

Obra Social de «la Caixa»

Activitats a «l'Esplai» Balears 1981

La idea de vellesa activa és el substrat en què recolza tota l'acció de «la Caixa» envers l'ancianitat. Els mateixos Esplais i el seu programa d'activitats, així com totes les iniciatives que tenen els vells com a destinataris, intenten posar en pràctica aquest ideari i, doncs, facilitar la connexió dels ancians amb el seu entorn social i cultural i el descobriment de la capacitat de cadascú per a viure amb plenitud i per a fer efectives les possibilitats de col·laboració i d'entusiasme implícites en l'etapa postlaboral.

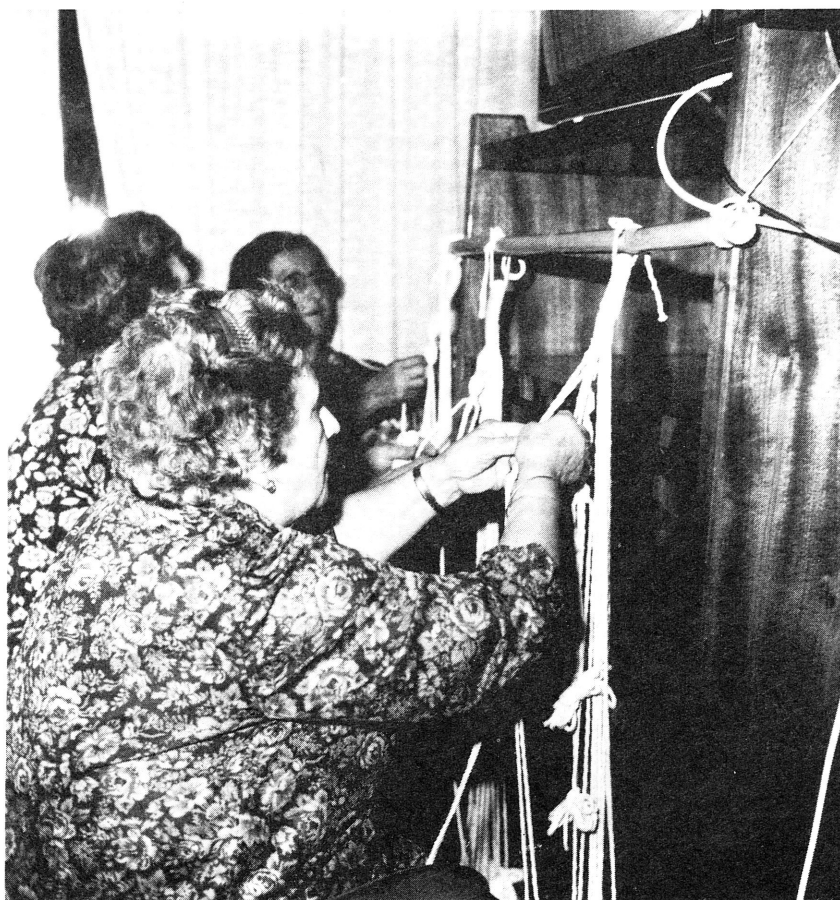
Amb el «Pla d'Activitats als Esplais» l'Obra Social per a la Vellesa tracta d'acostar-se a l'objectiu presentant un conjunt d'oportunitats perquè els socis dels Esplais (sense excepcions), puguin assumir aquesta dinàmica de participació com un propòsit personal.

La novetat principal que inclou el dossier

adjunt corresponent a l'any 1981, consisteix en l'obertura dels tallers i de les activitats a les persones grans que no siguin socis de l'Esplai. Aquest fet augmentarà, sens dubte, la utilitat social de l'Esplai i, alhora, confiam que serà un estímul perquè molts associats s'incorporin per primera vegada a alguna de les ofertes del programa.

Per a l'Obra Social de «la Caixa», el funcionament del «Pla d'Activitats als Esplais» en cursos anteriors ha estat motiu de satisfaccions freqüents i en el moment de subscriure aquestes ratlles introductòries tenim la convicció que el programa de 1981 CONTÉ AL·LICIENTS PROU VARIATS PER ATREURE L'INTERÉS DE TOTS els associats. Així, és lògic d'esperar que la seva realització al llarg de l'any procurarà noves satisfaccions tant als organitzadors com, sobretot, als protagonistes.

Un «Esplai» a Mallorca en plena activitat

Les ACTIVITATS a l'Esplai per enguany abracen els següents camps: Tallers, Cinema, Cursets, Audiovisuals, Jardineria, Música-Animació i Festes-Poesia, Xerrades-Visita, Activitats corporals i de relaxació, loga i Gimnàstica, Viatges.

L'activitat dels tallers és amplíssima: cistelleria, ceràmica, cuir, collage en roba, joguets de roba, macramé, moda fàcil, figures de roba, teler, com emmarcar un dibuix, gravat amb àcid, bricolatge (electricitat, fusteria, llauneria).

Per al cinema s'han escollit un bon nombre de films d'anys enrera que són verament capaços d'entretenir i de fer recordar moltes coses al públic a què van dirigits. Cal afegir els audiovisuals, entre els quals cal destacar tres tí-

tols referits a les nostres Illes: «Cabrera estimada», «Dragonera petita», «Serra de Tramuntana».

Esmentem també els cursets sobre «Mantenir-se en salut a la tercera edat», Fotografia i Alimentació.

Quant als viatges, remarquem els que estan programats per un dia a Mallorca o Menorca; després n'hi ha un que recorre la costa cantàbrica i Galícia, un altre les Valls de Noguera-Pallaresa, Aran i Monestir de Lourdes; un de quatre dies titulat «Tres Nacions» que és una eixida per visitar Barcelona, Puigcerdà, Andorra, Foix, Perpinyà, retornant a Barcelona per les muntanyes del Canigó. També hi ha una estada de dotze dies a Benidorm-Torremolinos.

Recordant Joan Ballester, patriota català

El 27 de juliol de 1980 va morir a Barcelona, a causa d'una complicació postoperatòria, un bon amic meu: Joan Ballester i Canals, coratjós patriota, editor i llibreter, gran lluitador per la causa nacionalista catalana i un ver amic de Mallorca.

Vaig conèixer Joan Ballester l'any cinquanta i fou Francesc de B. Moll qui me'l va fer conèixer. Aleshores jo col·laborava en la tasca de fer alguns dibuixos per il·lustrar el Diccionari Alcover-Moll i se me va encarregar fer uns mapes i uns plafons amb diversos dibuixos dels antics molins de vent, per a una exposició itinerant de propaganda del «Diccionari» per terres catalanes, la iniciativa de la qual exposició era de Joan Ballester. Perquè Ballester, com a destacat batallador que era en pro de la cultura catalana fou també un entusiasta promotor i difusor del Diccionari Català-Valencià-Balear. Ell va esser el llibreter qui plantà amb valentia a un carrer barceloní la famosa «parada del Diccionari» dedicada només a llibres en català, la qual parada significà un vertader desafiament públic.

Durant els llargs anys de persecució de la nostra cultura, darrera les incomptables tasques catalanes d'acció patriòtica posades de manifest en adhesius, fulls de divulgació cultural, edició de llibres, organització d'excursions i viatges per terres de parla catalana —entre elles Mallorca—, sens dubte, la majoria de vegades hi hagué l'impuls de Joan Ballester.

L'any 1964 l'Obra Cultural Balear, de la qual en aquell temps jo n'era el Secretari, volgué fer-me l'honor que acompanyàs un grup d'estudiants mallorquins en un viatge de quatre dies per Catalunya. Aquest viatge era el premi merescut per prop d'una dotzena de joves que havien obtingut la nota excel·lent en els exàmens finals d'un Curs de llengua i literatura nostrada. En arribar el vaixell al port de Barcelona, Joan Ballester era al moll esperant la nostra arribada. Ell volgué esser el primer en donar-nos la benvinguda, entre els molts d'altres catalans que després, pertot arreu on anarem ens acolliren amb els braços oberts. A més de visitar el més interessant de la Ciutat Comtal —cultura i recreatiu—, visitarem també Vic, Ripoll, Montserrat, Santes Creus, Poblet, Tarragona.

Aquells viatges de final de Curs es repetiren altres anys. Record que en un d'ells, en el moment de sortir cap a una llarga excursió, en un autocar que Joan Ballester ens havia proporcionat, Ballester me digué: «Fullana, si demà pensau quedar a Barcelona per a visitar la ciutat, jo i uns amics tenim ganes de sopar amb vosaltres; veniu a dos quarts de deu a tal part» i me donà una adreça. Va esser en el restaurant «Monumental» del carrer Major de la barriada de Gràcia. Quan entràrem, un cambrer va dir-nos: «pugin a dalt». Amb gran sorpresa ens trobarem en una espaiosa sala on hi havia una llarga taula formant la lletra U, preparada per a un centenar de comensals. Ens va emocionà de bon de veres el fort aplaudiment amb el qual aquella nombrosa concurrència volgué demostrar-nos la seva simpatia.

Però no era solament en la celebració de tal o tal altre acte de caràcter literari o patriòtic a la seva terra, on es podia trobar Joan Ballester. Als mallorquins que coneixíem la seva èria i l'estimació que sentia per les nostres Illes, no ens venia gens de nou la seva presència en certs actes celebrats a Mallorca, o en aquells dinars o sopars de germanor organitzats amb motiu de sortir a llum algun dels volums del Diccionari Alcover-Moll durant el transcurs de la total publicació de l'obra.

Joan Ballester (a la dreta) amb Martí Torrent i Miquel Fullana a Montjuïc.

Com activitat editora de Ballester és remarcable: el «Mapa de la Divisió Comarcal dels Països Catalans» i «Edicions d'Aportació Catalana», col·lecció de llibres d'autors i temes per una presa de consciència de País, (anys 1962-1970).

Ara, en el primer aniversari de la mort del bon amic, l'home senzill i honest, sense títols ni medalles, que tant treballà en defensa de les llibertats cíviques de Catalunya, i amb la veu de l'exemple assenyala un camí a seguir pel redreçament de la nostra llengua i cultura, sigui el meu record un homenatge.

MIQUEL FULLANA

Ciutat de Mallorca, 30 de juliol de 1981.

Ultima Hora

La veu del poble
i dels pobles

La història i la seva interpretació: Mallorca

per Bartomeu Carrió

A propòsit del darrer opuscle sobre la tan envitricollada qüestió de la senyera de Mallorca de Ramon Rosselló Vaquer (**La Bandera, l'Escut...**) i pel fet d'haver-se'ns encarregat una recensió del dit opuscle per a aquesta revista, se'ns ha ocorregut si no seria millor fer una reflexió sobre les històries, que, més que Història, s'estan escrivint sobre la realitat del passat del nostre país, o sigui, Mallorca.

Dissortadament, n'hi ha per a tots els gust, abundant les interpretacions fetes, més que amb anàlisis minucioses i objectives de tot allò que és efectiu com a matèria per a l'investigador de la Història, en opinions i/o estats d'ànim que, pensam, no són del tot correctes, si es tenen massa en compte, a l'hora de fer un treball. Es clar, ens podem equivocar amb les nostres apreciacions i, si així se'ns ho demostra, ho admetrem.

DUES INTERPRETACIONS DE LA HISTÒRIA DE MALLORCA?

De cara al públic en general, sembla, com si se li oferissin per a triar, dues interpretacions de la nostra Història: una anticatalanista i una de catalanista. Naturalment l'anticatalanista presentada com a mallorquinista. Nosaltres pensam que tant d'**anti...** com de **pro...** vol dir, que hi ha bastant d'allò que es combat o s'alaba en el poble de Mallorca. Emperò, deixem-ho córrer, que no és d'això que hem volgut tractar aquí.

Està molt clar que si a un poble desinformat completament del que ha estat la seva Història (seria interessant fer una enquesta sobre el tema), li presenten davant la interpretació catalanista i l'anticatalanista, ja sabem quina triarà. El mal, també, està en presentar, molts de pics, la Història que no és anticatalanista com a catalanista, sense que aquesta realment ho sigui. En aquest sentit voldríem viure molts d'anys i, al cap de 30 o 40, si s'hagués superat tot aquest entramat, poder investigar o llegir algunes investigacions sobre els interessos de tota classe que han creat aquesta situació.

Talment com aquella manipulació que ha volgut fer creure (i encara n'hi ha molts que així ho tenen com a cert)

allò de Covadonga, la unitat sagrada de la pàtria espanyola des de temps immemorials i la **Reconquista** (1), per més que, això, ja sigui passar a un altre tema. Evidentment la Història de Mallorca no ha de ser ni procatalanista ni anticatalanista, ni tampoc s'ha de recrear alabant-nos a tots i idealitzar o mitificar un passat ple de belles gestes, com ho ha fet la historiografia de la Dictadura Franquista i com, també, ho fan alguns textos de la Història del Principat de Catalunya (2).

No és que vulguem posar-nos en un terme mig, ni creure'ns, per tant, que la veritat i la raó està en el centre. No, la nostra posició es bel·ligerant i, aquesta, està en creure, que existeix molt més error en les històries anticatalanistes i que, les catalanistes, moltes vegades, no ho són tant com es vol fer creure, a pesar que existesquin algunes històries dels Països Catalans que pequin per aquest cantó.

I, en tot això, hi ha la qüestió de la senyera, de l'escut, del regne de Mallorca, etc., en aquest cas, amb intents d'interpretació de l'edat Mitjana. Afirmacions com: **Muchos de sus episodios han sido relatados con la base de fuentes partidistas que inclinan a deformar su significado**. I, després el mateix autor diu: **Un investigador puede y debe ser objetivo ¿pero debe y puede serlo un historiador? ¿puede un alma mallorquina dejar de reaccionar, al relatar las odiosas actitudes de Pedro el Ceremonioso, no ya contra los reyes Jaime III y Jaime IV, sino contra la Nación Balear y contra su pueblo, sobre los cuales hizo caer con todo su peso, la ley del hierro de los vencidos?** (3), i, altres trossets que surten en el transcurs de la lectura d'aquesta Història... Pot un senyor que escriu una tal **La Nación dels mallorquins**, dir-nos que els pagesos que lluitaven contra la Ciutat portaven la senyera reial quatrribarrada i que això s'ha de tenir en compte de cara a la polèmica de la bandera de les Illes o Mallorca, i, després, a la seva **Historia de las Baleares** fer aquest altre comentari: **Parece ser que el Ceremonioso quiso que desaparecieran todos los símbolos de la independencia y se esforzó en introducir la senyera real en contra de la bandera privativa del reino de Mallorca creada por Sanç I** (4).

Pot considerar un investigador que la nostra autonomia es trenca a la batalla

de Lluçmajor del 1349, i, no fer esment a les conseqüències de la guerra de Successió i decrets de Nova Planta: **anam a gaudir, en aquestes illes, d'una autonomia, d'una personalitat político-administrativa diferenciada, que ve a lligar la nostra Història imminent amb el nostre passat, amb l'antic Regne de Mallorca. Es cert que han transcorregut sis segles des que el nostre Regne, independent i sobirà...** (5). Sis segles! I del 1349 al 1715 no existí autogovern?

I passant, ja per acabar, al nostre benvolgut Segura i Salado, no és manipulació el que ens ha estat fent fins ara, titllant sempre els seus oponents de voler **imposar** la quatrribarrada?

Evidentment qui rep totes aquestes informacions, no pot tenir un coneixement adient de la seva Història. Fan falta professionals sense tant de verí dedins per a poder dur una tasca pedagògica així com cal de cara al poble.

LA BANDERA, L'ESCU...

L'opuscle **La Bandera, l'Escut...** de Ramon Rosselló i Vaquer, (apassionat investigador que pèr les seves obres es fa acreeador d'una gran fiabilitat), en aquests moments, és una nova aportació a aquesta un poc absurda història de les banderes, però, que, en el seu cas, ens introdueix en el mode de ser i de viure dels mallorquins amb les seves institucions, a l'edat Mitjana, que és allò que en definitiva interessa. Ara bé, mallorquins que no coneixien més bandera seva que les quatre barres, per molta sorpresa que ara causi en molts d'habitants d'aquesta illa, estugosos del que és part de la seva Història i la seva manera d'esser.

(1) M. TUÑÓN DE LARA: «Historia de España». Tom 1. Pág. 31.

J. L. MARTÍN: «Reinos y Condados del Norte». Historia 16. Extra XV. Págs. 89-91.

(2) M. BARCELÓ: «Recuperar la Història? L'Avenç 23. Pág. 5.

A. PRIETO: «El franquisme i la Història Antiga». L'Avenç 18. Págs. 75-77.

(3) G. ALOMAR ESTEVE: «Historia de las Islas Baleares». Págs. 12-13.

(4) J. MELIÀ: «Historia de Baleares». Pág. 32.

(5) J. HERNÁNDEZ MORA i altres: «Recull de dades sobre la bandera de les illes Balears». Pág. 41.

De tota manera, creim incongruent que, després de mantenir que els signes d'indentitat del nostre poble han estat les quatre barres soles, accepti una altra senyera amb afegitons.

Com a complement a la lectura d'aquest nou llibret i per als qui hi estiguin interessats, recomanem la bibliografia sobre la bandera que oferim, per quant la lectura detinguda d'aquests llibres pot donar una visió bastant ampla sobre el tema, no sols a Mallorca, sinó a la resta dels Països Catalans i Aragó.

CONCLUSIÓ

Cal lluitar, com a conseqüència de tot això, perquè s'investigui més, perquè els professionals de la Història la donin a conèixer i, perquè els ensenyants de la Història, infonguin a les noves generacions un esperit crític, per tal que no es conformin amb allò que els serveixen bonament, sinó que vulguin arribar fins a les darreres conseqüències de la veritat. Serà només així com la Història contribuirà a fer homes i dones per al demà.

BARTOMEU CARRIÓ I TRUJILLANO

BIBLIOGRAFIA

- G. ALOMAR ESTEVE: «**Historia de las islas Baleares**», Edicions Cort. Palma 1979.
 M. BARCELÓ: «**Recuperar la Història?**» L'A venç, n.º 23. Gener 1980.
 J. L. MARTÍN: «**Reinos y condados del norte**». Historia 16. Extra XV. 1980.
 J. MELIÀ: «**La nació dels mallorquins**». Ed. Selecta. Barcelona, 1977.
 «**Historia de Baleares**». Ed. Santillana. Madrid, 1979.
 A. PRIETO: «**El franquisme i la Història Antiga**». L'Avenc, n.º 18. Juliol-Agost, 1979.
 M. TUNÓN DE LARA (director): «**Historia de España**». Tom 1. Ed. Labor. Barcelona, 1980.

BIBLIOGRAFIA ESPECIFICA SOBRE LA SENYERA

- G. BIBILONI: «**La Senyera de la discòrdia**». Lluç, 1977. Pàgs. 119-121, 266-269. LLuc, 1978. Pàgs. 94-96.
 «**Resposta de G. Bibiloni**». Lluç, 1978. Pàg. 98.
 J. L'ESCRIVÀ: «**Las Banderas en el País Valenciano**». Ed. Aplec. València, 1978.
 G. FATAS CABEZA y G. REDONDO VEINTEMI-LLAS: «**La Bandera de Aragón**». Guara editorial. Saragossa, 1978.
 J. FUSTER i ORTELLS: «**El Blau de la Senyera**». València 3 i 4. 1977.
 J. HERNÁNDEZ MORA i altres: «**Recull de dades sobre la bandera de les illes Balears**». C.G.I. Palma, 1980.
 F. HERNÁNDEZ SANZ: «**La bandera de Menorca**». Rev. de Menorca. n.º 14. Pàgs. 77-81. 1919.
 R. HORRACH i LLABRÉS: «**La nostra Senyera**». Lectures mallorquines. Mínera, 1979.

- J. MARTÍNEZ ORTIZ: «**Historia de la Senyera de Valencia**». València, 1972.
 F. de P. MOMBLANCH: «**La bandera del Reino de Valencia**». València, 1978.
 B. PONS FÁBREGUES: «**La bandera de Mallorca. El sello y el estandarte**». Panorama Balear. II Epoca. Tom 5. N.º 4. Palma, 1976.
 LO RAT PENAT: «**La Senyera de València**». València, 1977.
 RAMON ROSSELLÓ i VAQUER: «**La Bandera, l'Escut...**» Ed. Ramon Lluç. Felanitx, 1981.
 J. SEGURA i SALADO: «**La senyera balear: una realitat que pot evolucionar**». Lluç, 1977. Pàgs. 187-189.
 «**La senyera i l'escut del Regne**». Lluç, 1978. Pàgs. 18-21.
 «**El punt de vista de J. Segura**». LLuc, 1978. Pàg. 98.
 «**La nostra senyera**». LLuc, 1978. Pàg. 162.
 «**El Regne de Mallorca. La Bandera i l'Escut de les Balears**». Edicions Cort. Palma, 1980.

V SETMANA DE RENOVACIÓ EDUCATIVA

Havent celebrat els dies 17 a 24 de juliol al Port de Manacor la V Setmana de Renovació Educativa, la seva coordinadora elegida a l'assemblea realitzada el darrer 24; hem cregut oportú de dirigir-mos a voltros per tal de tenir assabentada l'opinió pública d'aquesta activitat de renovació educativa que enguany era la cinquena vegada que es duia a terme.

Dins la tasca de Renovació Educativa, dividirem les investigacions en dos camps amplis:

Ciències Socials.
 Ciències Naturals.

De les C. Socials tractarem la història del Port des de la Prehistòria visitant les excavacions de S'Illot i Hospitalet, les possessions com Pocafarina, Son Fortesa, etc., un ampli recorregut des de Punta Amer fins a s'Hospitalet (avui en dia Calas de Mallorca), la trajectòria del desembarcament del Capità Bayo l'any 1936, altres aspectes com el creixement urbà i la problemàtica de la utilització de l'espai natural per a l'oci (noves urbanitzacions, etc.) i visitarem les Perles Majorica, la Cooperativa Agrícola Simó Tort, el mercat del dilluns de Manacor, la ciutat de Manacor, etc. També tinguerem una vetlada literària amb els escriptors manacorins Miquel Àngel Riera, Jaume Santandreu i Bernat Nadal. Hi va haver gent que mos va informar com en Damià Duran, l'amo de Son Fortesa, Gabriel Barceló, el Dr. Guillem Rosselló Bordoy, dos antics soldats de la batalla del desembarcament, i l'amo en Guillem de Pocafarina mos mostrà els seus flabiols i com feia senalles amb

fulles de garballó; en contrast amb l'amabilitat i col·laboració d'aquesta gent hem de manifestar la nostra repulsa cap al director de les Coves del Drac per la seva negociació absoluta a informar-mos i tenir una xerrada amb ell.

Referent a les C. Naturals, hem fet estudis de geologia, botànica i zoologia del medi terrestre i marítim. Recollirem mostres i estudiarem en concret la geomorfologia de la costa manacorina, les coves, anàlisi de mostres de sòls. Estudiarem la vegetació de la garriga i del litoral, i anàlisi d'aigües fent una valoració del grau de contaminació orgànica.

Així i tot ferem un cursat de submarinisme.

La metodologia emprada va esser mitjançant la recollida de mostres, les tècniques audiovisuals, gravacions de cassette, pel·lícules de video, el laboratori de fotografia i la posterior elaboració i discussió fins a completar un ampli dossier.

Els assistents foren una cinquantena llarga entre mestres d'E.G.B., estudiants i un grup de professors d'Institut i Universitat.

correu

ACLARIMENT SOBRE SANT JOAN PELÒS DE POLLENÇA

A la revista Lluç n.º 697 (maig-juny 1981) dedicada a les festes de Sant Joan de Ciutadella apareix un article d'En Joan F. López Casasnovas titulat «**Notes per a una valoració de la nostra festa**», on a la pàg. 30 (110) es relaciona «l'Homo d'Es Be» de Ciutadella amb «Sant Joan Pelòs» de Pollença, i es fa una cita textual de la **Gran Enciclopèdia Catalana**, tom VIII, p. 761.

El text de la cita és equivocat ja que «**Sant Joan Pelòs de Pollença és un jove descalç que duent un petit anyell davall del braç i una creu en la mà dreta balla i bota juntament amb les Àguiles davant la processó del dia del Corpus Christi**, i no com diu la G.E.C. i l'article d'En López Casasnovas la diada de Sant Joan.

El fet que Sant Joan Pelòs, personatge que representa el Sant Joan Baptista balli, boti i faci cabrioles amb les «Àguiles», símbol de Sant Joan Evangelista sembla una confusió, però en qualsevol cas, així és. Sant Joan Pelòs balla al mateix compàs que les Àguiles —encara que fent moviments diferents— el dia del Corpus, i no el dia de Sant Joan.

Per a una millor informació sobre Sant Joan Pelòs i les Àguiles es pot consultar el llibre de Miguel Bota Totxo: **Leyendas y tradiciones de Pollensa**, Eds. Cort, Palma 1966, pp. 12-15.

Atentament,

MIQUEL VIVES MADRIGAL

**“la Caixa”
Cada dia
més
a prop.**

**Més de 600
oficines unides
per teleprocés
al vostre servei.**

**CAIXA DE PENSIONS
“la Caixa”**

OBRA CULTURAL BALEAR

**Sempre més i millor
per promoure
la nostra vertadera cultura**

¿ENCARA NO EN SOU SOCI?

C/. Impremta, 1

Tel. 22 32 99

Ciutat de Mallorca